

DRÈENTSE ESSAYS, probeersels in 1571 veur het eerst deur Michel de Montaigne op papier zet. De achtergrond van de dagelijkse dingen op de veurgrond.

OVER DE DOMSTE BOER

De domste boer kent het. Ik was gien domme boer toen ik die uuitdrukking heurde. Ik kende het niet. Neuken. Hoe aold ik was? Ik zat boven het gemiddelde, ruum der boven, wat slim-migheid angiet.

OVER GATEN IN SOKKEN

Kindervraogen kriegt nooit antwoord. Vraogen van groten miestentieds ok niet, dat leste is niet zo slim, aolden vraagt niet meer, ok niet as ze gien weet van de dingen hebt. Het duurt een tied veur ie dat in de gaten kriegt.

Sokken, de gaten in de sokken, waar die gaten vot kwamen, hoe dat kun, dat waren mien eerste kindervraogen, ruum veur ik vreug waar de poppies votkwamen. Beide vraogen waren gelieke vol geheimen. Der was een sok, der was een voete, der waren tien en een schoen, en nao een week of wat zat der bij de grote tien een gat in de sok. De linker en de rechter omwisseln bij het antrekken, dan gung de sok wat langer met.

Mien moe stikte der knollen op en toen de tied rieker weur, kreeg ik gedurig neien. Nylon sokken, die schoerden.

De sokken, met de gaten der in weuren votgooid. Waar kwam het gat vot? Waar bleef dat gat?

Ter Verpoozing, Peize
ISBN: 978-90-809398-6-8

Gerard Stout

Mien verzuuk

Drèentse essays

Gerard Stout

MIEN VERZUUK

DRÈENTSE ESSAYS

GERARD STOUT

Uitgeverij *Ter Verpoozing*
ISBN-10: 90-809398-6-2
ISBN-13: 9789080939868
NUR 323

© G.H.W.J. Stout, Peize 2005
Eerste druk 2005, met Dieverdaotie Veur Drenthe
7 verfilmd veurdragen deur de schriever

POD 2013 via <http://daannijman.mijnbestseller.nl> of via <http://vermeer.mijnbestseller.nl>
Opmaak: Gerard Stout

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

Disse uitgave is tot stand kommen zunder centeraotsie van de previncie Drenthe, zunder geld van het Anjerfonds, zunder geld van het Dahliafonds, maor met inbreng van de Stichting Meerweerde en van Verienigde Santolinia.

mien verzuuk

drèentse essays

gerard stout

TER VERPOOZING

wees zölf het orakel van joen handeln

Rabelais

Over kennismaking

Laot ik bij mekaar een stuk of vief keer op een kennismakings-advertèentie schreven hebben. Een vrouw hef het geschrief mij niet opleverd. Bijkaans was het mij daor ok niet om te doen. Schrieven brengt mij dichterbij mezölf, hoe wieder een aander vot is, hoe meer ik mien best doe, om dichterbij te kommen. Het hiele terrein tussen die aander en mezölf breng ik in kaort. Op mien verzuuk, an de reize.

Mien zölfliedde is merakel groot worden in de jaoren die achter mij ligt. Dat heugt mij. Der is in elk geval iene die van mij haoldt en die is dichterbij. Dat maakt het lastig om een aander der bij te vinden, om te dielen wat der te dielen is. Ik bin niet de ienige die daor met gaangs is. Ik ken hiel wat koppels die de stried met mekaar angaot, een stried die elk tegen zukzölf voert, maor vake een gevecht liekt te weden waor ze de partner de kop veur inslaot. Om jezölf onder ogen te duren zien, daor is deurzetterij veur neudig, en kracht. Ausdauer zegt de Duutsers, en die weet wat vechten is. Niet elk hef die moed en die kracht. Lees de advertèenties der maor op nao.

In de Volkskrant vraagt manlu een vrouw. Het dier in de man, de ram, de bok, de hengst geilt op en tussen de regels. Het vrouwgie mut mooi en schier weden en as het kan een spleet wat brieder as een potloodstreep. De manlu vraagt hartstocht en sex, miestal in de aander volgorde. Het komp op hetzölfde neer. Neuken en de rest dat neemt we der bij, schrief ze in de kraant. Ik heb niks tegen die dudelijkheid en niks tegen sex en hartstocht. Ik blief der liever een beetie uut de buurt. Ze kunt dodelijk weden en ze zorgt veur een bult onrust en onwiezigheid aj de kop der niet bij haolt. Het kan arger weden as heroïne en draank. Ik heb die kaant beleefd en begeer dat niet vanneis.

De advertèenties van de vrouwlu bint evenwichtiger, ok al bint der bij die enkelt een man zuukt die *groot schaopen* is.

Praoties vult gien gaoties, allent hengstenlullen kunnen gaoties vullen.

Op zu'n verzuuk, daor schrief ik niet op. Ik haold van peerdrieden, liefst zunder zaodel, dat huuf ik niet in de kraant. In wat ik de maotige advertèenties nume, stiet een bult cultuur: muziek, literatuur, kuunst en alles wat der met te maken hef. Ik schreef naor die vrouwlu. Ze hadden het leste jaor gien boek lezen, waren niet naor een concert west en kenden gien verschil tussen moderne kuunst en de renaissance. An wedergeboorte waren ze niet toe. Ik overdrief. Ik kwam der achter dat de woorden van de dichter: *Kijk maar, er staat niet wat er staat*, op de kraantenteksten van toepassing bint. Mèensen zegt altied wat aans as wat ze mient. Daor hebt ze redens veur. De waarheid is arg zat. Ik doe hetzölfde. Ik prebeer niet te liegen, maor ik geleuf mezölf bij toeren niet.

Verwarkt verleden, de bult op een riego. Dat klinkt goed. En as de kennismaking der is, dan komp naor boven wat verwarkt is. Het vuur smeulde, de braand komt der in. Het hiele verleden komp naor veuren, met alle kwaoiigheid die der nog inzit, en het verdreeit.

Zukke kennismakings –zonder verwarkt verleden- bint hiel mooi om buten te zetten wat niet in het heufd heurt. Ik heb het gebruikt, en der lochtigheid an overhaolden. Schrieven op advertèenties is ien vörm om klaor te kommen met wat krap achter joe lig. Der bint meer wiezen om je gereed te maken veur de toekomst. Wie nog gien weg vunden hef, kan disse proberen. Haold de boks zolang meugelijk an, as ik je raoden mag. Laot de lakens wachten. Met de kandidaot hen bère kan altied nog.

Smaangs is het eerste gesprek al genogt om der achter te kommen dat in de tekst in de kraant wat aans stun as wat ik der uuthaalde. Woorden op papier hebt maor ien dimensie, anderhalf bij toeren. Ik kiek naor de leestekens, de grappen, het riemschema. Paartie lu zet een bult tussen haakies of kort woorden of tot der een raodsel blef. Ik weet nog al niet wat *gien bbs* betiekt.

Reageren op een advertèentie is ien ding. Een lange brief met alles der in, of een half kaantie, is wat aans. Wat heb ik in de

anbieding en wat leg ik bij het eerste contact op de teunbaank?
Ik vind dat niet zo moeilijk. Ik schrief makkelijk en gebruik een paar schriefregels die ik mij eigen maakt heb. Ik herhaal de hiele tekst uut de kraant in eigen woorden. De vrouw an de aander kaant wet dan dat ik naor heur luuster. Ik gao wieder met feiten en een sluut of met een paor veronderstellings. Veur de wissigheid doe ik een envelop der bij met mien eigen adres der op en een postzegel: Stuur de brief weerom aj mij niet zitten ziet. De helfte krieg ik weerom, de aander helfte belt. Van die bellers zegt de helfte of, de aander helfte laot ik zölf weten niet wieder te wullen. Een enkel maol komp het tot verslag. De vrouwlu vindt mij niet lekker roeken, of de locht van het wicht stiet mij niet an. Ze ruurt te lang in de thee. Der bint duzend manieren om te zeggen dat het gevuul een aander op het oog hef. Smaangs ontbreekt de woorden, smaangs wet het lief wel wat het wul, maor is de geest nog gaangs met de rondgang langs geiligheid, sex en het verleden. De vrouw liekt teveul op een aolde liefde, hef het haor as mien aoldste zuster, liekt op mien moe of juist niet. Heur stemme piept, ze haoldt niet van koffie en niet van vleis, ze is onbespeuten of hef overal lak an. Alle projecties van vroggere ervarings ligt over dat onbekende lief. Dan mut ze wel deur de grond zakken.

‘Mag ik veur je ofreken?’ zegt ik. Met ien veurzetsel dat ik anders kies as ik vuul, lieg ik mij naor huus.

Ingewikkelder is om zölf een tekst veur de kraant te schrieven. Wat komt der in? Elke regel meer, kost vieftig euro. Wat bin ik weerd? Doe ik mezölf veur

€ 200,= of veur € 300,= in de etalage?

Ik doe het, want zoveul, meer zölfs vind ik mezölf wel weerd.

Zoveul en meer nog kostte het mij in pecunia om der achter te kommen wie in het vel stek waor ik mij gast in vuul. Ik heb mien lief in bruuklien, ienmaolig. Hoe krieg ik zicht op de huurder?

Hiel wat lu koopt makkelijker een neie wagen, een nei huus, neie vloerbedekking, neie meubels of een neie vrouw, as geld uut te

geven om de eigenheid te ontdekken. Honderd euro veur een boek is teveul, een schilderij dat gevulens lösmaakt waar ie wieder met kunt, is te duur as de pries boven de duzend euro komp. Elke hef recht op zien eigen armoede. Ik heb enkelt zeggenschap over mien eigen, daor haold ik het bij. Wie wat van mij weten wul, die komp maor vraogen.

Geern had ik de teksten hier neerschreven van de advertèenties die ik in de kraant zetten leut. Ik bin ze kwiet. Ik bewaor niks meer. Wat gister was, dat is veurbij. Dat geldt ok veur disse woorden, ze bint zegd. Aj ze leest kuj ze bewaoren of met draank van je votspulen. Zunder advertèentieteksten giet het leven ok wieder.

Met dit verzuuk prebeer ik te zeggen wat mij gaangs haoldt. An elk is het om der met te doen en te laoten wat e wul.

Ik gao mien lief achternao. Gister heb ik een meugelijkheid veurbijgaon laoten. Veur het provinciehuus in Assen leup ik stief laangs een vrouw van mien aolder. Ik was in gedachten, maor twintig meter laoter zee mien lief dat ik omdreien mus. As de vrouw die der veur mij is, bestiet, dan wet mien lief in een oogopslag dat ze de goeie is, dat aander lief wet dat ok. Alle hartstochten kunt dan boven kommen, met het verstaand op de eerste riege van de arena. Daor blief ik zölf bij.

Ik dreide mien heufd. Ze zat op de raand van de fontein. Ik keek. Ze wachtte. Ik bleef stillestaon. Te lange. De vrouw leup wieder. Een gruun rugzakkie had ze. Ik bin heur kwiet. Aj heur in de muut komt, dan heur ik het geern.

Over gaten in sokken

Kindervraogen kriegt nooit antwoord. Vraogen van groten miestentieds ok niet, dat leste is niet zo slim, aolden vraogt niet meer, ok niet as ze gien weet van de dingen hebt. Het duurt een tied veur ie dat in de gaten kriegt.

Sokken, de gaten in de sokken, waor die gaten vot kwamen, hoe dat kun, dat waren mien eerste kindervraogen, ruum veur ik vreug waor de poppies votkwamen. Beide vraogen waren gelieke vol geheimen. Der was een sok, der was een voete, der waren tien en een schoen, en nao een week of wat zat der bij de grote tien een gat in de sok. De linker en de rechter omwisseln bij het antrekken, dan gung de sok wat langer met. Mien moe stikte der knollen op en toen de tied rieker weur, kreeg ik gedurig neien. Nylon sokken, die schoerden. De sokken, met de gaten der in weuren votgooid. Waor kwam het gat vot? Waor bleef dat gat? In de schoen was niks te vinden. Ik stun veur een raodsel dat mij meer gaangs huuld as dat aander gat waor ik uutkreupen was, waor ik zunder zeggenschap met kracht uutperst was.

Het heugt mij niet meer an wie ik die vraog stelde, as ik der een gooi naor doe dan was het in het begun van de middelbaore schoel –ik heb lang in onwissingheid leefd wat een bult dingen angiet- en vreug ik an de scheikundeleraor hoe dat met die gaten in de sokken kwam.

Op de Weegh, hij heette ok Gerard, maor zo much een kind in de klasse hum niet numen, had het geheim van atomen, elektronen en moleculen anraakt. Merakel klein en niet vast te pakken. Zo begunden gaten in de sokken ok, miende ik, moleculair en ongriepbaor. Ik vreug. Ik kreeg een lacherig antwoord, net as al die aander antwoorden die groten mij gaven. Lacherige antwoorden kreeg ik. Ik vuulde mij een dom kind. Ik weur warm en kaold tegelieks. Grote mèensen neemt kinder niet eernsachtig. In die tied niet. Ik mag hopen dat dat aans worden is, maor ik geleuf der niet veul van. Groten neemt heurzölf miestentieds ok

niet eernsachtig. Ze stelt gien vraogen meer. Waorum bint wij op eerde? Om hier en in de hemel gelukkig te weden. Om eerpel te krabben en bonen te punten. Honderd roomsche antwoorden op de vraog naor de gaten in de sokken. Ik zag allent zwarte gaten in het heelal.

Kinder kwamen niet uut de boerenkool, der kwam gien eiber an te pas, mien moe had gien slangie tussen de börsten waar melk uutkwam, dat zee de pastoor op een veurlichtingsbijienkomst die miend was om een grote jongen van mij te maken.

Maria, uut het aovendgebed dat naor de moe van Jezus nuumd is, was maagd, vrucht van uw schoot, *Wees gegroet Maria*, daar had het wat met van doen, een schoot nuumde ik schoet, daar zat een buuts op, de navvel was gien drukknoopie, grös was gruun omdat het gruun was en heui was geel. Koeien vunden dat een schiere kleur. Een ragebol was een roege bos haor op de kop. Ie kunden der spinrag met uut hoeken en gaten halen. Deur koeiestront op het laand te gooien weur de grond geil. Ik wus in elk geval wat dat was; geil.

Hoe ik *hoer* schrieven mus, dat wus ik niet en ik duurde dat niet te vraogen. De dikke Van Dale hadden we niet in huus, die meneer wacht nog aal op antwoord, en ok een Biebel was der niet. Het Hooglied was veur geriffermeerden, die kwamen met de spreuken klaor, en zundags nao karktied as ze niet het het zwembad muchen, maor wel in het veld tussen de koeievladden gods water over gods akker leupen leuten. Ach wat hadden wij roomsen een hekel an geriffermeerden. De islam hadden wij gien weet van. Bij toeren nuumde mien va mij koe-navvel, maor dat miende hij merakel goed. Hoe een kalf geboren weur, dat had ik bij ome Gradus in de schuur zien. Met een touw om de veurpooties en dan trekken. Ik dacht niet an een verlöstang en niet an mien laanding op de kokosmatte veur de törfkachel. Maria bosschop, toen kwam ik. Negen maond te vrog. Ik was gien kerstkind, eerder een doeve die veur de bevruchting zörgde. (25 meert geboren).

Bij de godsdienstlessen weur het niet beter. Kun oenzelieveheer een stien maken die e zölf niet tillen kun? Kun god humzölf dood laoten gaon? Dat stun niet in de biebel. De boer is een sufferd en **dat** stiet in de biebel. Der stunden merakel veul drieletterwoorden in de biebel, maor het was een katholieke schoel en een biebel muchen we niet lezen, daor leerden ie onaneren van, maor dat kun ik al.

De Karmeliet vertelde van arbeidsethos en de bevrediging uut wark. Een arbeider die een rad an een wagen schroefde, die met een lekker gevuul hen de vrouwe gung omdat e de moeren goed vastdreid had en de bestuurder van de wagen een veilig pad metgeven had. Hoe as dat zat met een arbeider in een mitrailleurfebriek, wol ik weten.

‘Kiek maor in het naaimaandtie,’ zee de pater.

Dat zee e niet, maor dat had e zeggen kund. Dat zeden we tegen mekaar in de tied dat de universiteit de schoel was. De alma mater zul mij groot maken. Alle vraogen hadden een antwoord en waor nog gien antwoord op was, daor kun Geert Vraagezaod in het Naaimaandtie terechte.

Ik had gien naaimaandtie, ik onaneerde nog. Wat mien ie? Oh ie mient masturberen. Het waren de naodaogen van grappies as.

‘Wat is het verschil tussen een kapottie en een dinky toy?’

‘Wat is een dinky toy, mamme?’

Ik wus niet wat een dinky toy was. Ik was soldaot met het gebreuken geweertie..

Op sommige vraogen heb ik wel antwoord kregen. Ik weet waordeur de bananen krom bint. Dat komp van etheen, aolde lu zegt nog ethyleen. Ik geef joe de formule, die ken ik uut de kop. C_2H_4 . Een banaan die riept, kreg een gele kleur en maakt dat hormoongas om nog geler te worden. Tussen de vingers van de bananenhaand blef dat gas langer hangen as an de butenkaant. Daor trekt ze krom deur. Haold maor iens een banaan stief vaste, dan vuul ie wat ik mien.

Ik heb een beetie benul van atomen en elektronen. Zoveul benul

dat ik oprecht zeggen kan: ik weet niet hoe ze der uut ziet, ik weet niet hoe ik ze mut duden. Ik weet niet wat een elektron is. Ik heb zoveul bijleerd, dat ik zowat niks meer weet.

Waor is zaand van maakt? Waorom is grös gruun? vraagt studenten mij as ik leraor speul. Waorom valt een atoom niet in mekaar as plus en min mekaar antrekt?

Ik stuur ze deur naor de zundagsdienst. De vraog naor *waorom* is veur de schepper, daor heb ik gien weet van. Oenzelieveheer hef de hemel en de eerde bedacht, zegt ze. Ik citeer de getugen op straot die mij bekeren wult met antwoorden. ***Waorom*** de *almachtige opschepper*, zo as mien va zee as e de dampende eerpel over de borden verdielde, dat daon hef, dat weet zien vertegenwoordigers niet. Alles is groot schaopen. Bij mij kuj terechte veur de *waordeur*-en de *waortoe*-vragen.

Waordeur is grös gruun? Dat komp jongen deur het spel van locht met chlorofyl, dat kleurt de weilaanden mooier. Waordeur krieg ik het warm van kindervraogen over wat zichtbaor en onzichtbaor is? Dat komp van hormonen die mij deur het bloed en deur de vingers raost. Waorom dat zo is? Dat huuf ik niet te weten.

Waorom gruit nagels van de tien en in het vleis? Dat hef oenzelieveheer bedacht, waorom de zeun van Maria dat regeld hef, dat weet ik niet. Waortoe? Om de scharpe raanden om te bugen en tegen te gaon daj gaten in de sokken kriegt.

Waorom ik gien antwoorden geef, maor enkelt vraogen stel? Kiek maor in het naaimaandtie, daor lig bikaans nog een klossie gaoren.

Over draank en wat het oplost

Draank maakt meer kapot as ie wult. Mien va is der dood an gaon. Hij had de aolder om dood te gaon en draank stun an zien kaant. Hij was niet an de draank. Ie zulden hum nooit lallend over straot zien gaon. Ik wul gien kwaod woord van de man, die mij in de wereld en in het leven zet hef, zeggen. Hoe langer as het leden is, hoe meer ik om hum geef. Hij hef der niks meer an, maor dat maakt mij niet uut. Het leven is der enkelt veur de levenden, de dooien hebt daor niks meer met te maken. Ik vuul mij goed bij de gedachte an hum, ik drink der geern ien op. Thee vanzölf.

Draank was in mien kindertied een klaore borrel veur de manlu en advocaat met slagroom veur de vrouwlu, op verjaordagen. Mien va en moe waren zowat dezölfde dag jaorig, der zat ien dag tussen, maor veur de visite maakte dat niks uut, die kwamen ieder maol. Koffie, of der gebak bij was, dat weet ik niet meer en dan klaore jenever. As ien van de vrouwlu gien advocaat wol, *Zwarte Kip*, dan waren der boerenjongens. Mien tantes zaten an ien kaant van de keukentaofel, de manlu an de aander kaant. Bij toeren zowat twintig man in een jaoren-vieftig-woonkaomer. Elk kende mekaar en elk was an de stemmen wend. Dat mus ok wel. Van mien moe heur kaant hadden de zwaogers dikke lieven en stemmen die der bij pasten. Ze schrouwden as Friezen. Tante Siene had laoter een heurapparaot, kun ze Gradus vanneis verstaon. Veur ome Gradus maakte het niet uut of e heurd weur. Hij wol enkelt wat zegd hebben.

Elk kreeg twee borrels en dan was het tied om hen huus te gaon. Miestentieds was elk veur middernacht vot. De helft van de familie woonde an de aander kaant van de kerke en gung lopend, de aander helft kwam van de Schans met de auto. As ik mij de mond huuld, kreeg ik het smaangs veur mekaar om tot kwart over tiene, half elf op te blieden. Zeuren om niet hen bère te huven, huulp niet, maor maakte het allent arger. Dan kwam het bère eerder in zicht. Alle ooms en tantes kregen een haand veur

ik naor boven gung. Ik gaf ze gien haand, ze namen mien haand.
Het was een haandeling die niet uut vrije wil gung.
Verjaordagdraank was spoetnik. Gazeuze met koffiemelk en
suker. Erik Harteveld hef daor nog schier over schreven.

*Spoetnik maoken giet zo: eerst pak ie een glas. Dit kan een glas wezen waor
eerst mosterd in zeten hef, doch dat huuft niet. Dan komt de volgende stap.
Dit is de koffiemelk. Daorvan moej een vlottie in het glas gieten. Tot zowied
is het makkelijk. Nou de suker der bij. Drei lepelties is prima. Dan even
stief reuren. Now komt het belangriekste: de Exota. Die hej in verschillende
kleuren. Geel is citroen, rood is eerdbeien en broen is champagnepils. Now
veurzichtig der op schenken, aans broest 't over de rand. Dat is nu Spoetnik!*

Uut: Alles is even belangriek.

Met zeuren weuren dat twee glazen, minder glazen as het bier dat
later kwam, nao de sinas en de seven up. Cola bestun nog niet,
niet bij oens in huus.

Mien va huuld het bij jenever. Het maakte hum niet praoteriger,
niet op verjaordagen en ok niet op aander tieden. Hij deud gien
muite boven het geraos van zien zwaogers uut te kommen. Oom
Harm met de jachtverhaolen. –Hij scheut een maol met de
dubbelloops deur het keukenglas toen een fazant veurbijvleug.
Oom Gradus met de KVP-opvattingen. –Kocks zorgde weer voor
de nodige hilariteit, schreef de Emmer Courant over mien oom
die in de Raod zat.- Zo leerde ik neie woorden. Mien va zee niet
zoveul, ik herinner mij dat niet in elk geval. Het maakt mij ok niet
uut of het aans was as ik hier schrieve. Alle herinnerings bint
vertiekenings. De jaoren kleurt ok mien herinnerings, maor ik heb
gien andere varve as wat mij in de kop komp.

Mien va hef het over eerpel had, dat is wisse. Hij verbouwde
pooteerpel en het waren goeien. Saturna, Prummel, Voran,
Sientjes, ik weet niet zoveul namen meer. Gien Eigenheimers.
Wat mien va zeggen wol, dat kun e zeggen as e over eerpel preut.

Dat aander kun e niet zo goed, of dat had e ofleerd. De familie-erfenis, de familie-argernis, dat bleef buten de verjaordagen, dat was veur mien moe en veur oens, de kinder. Niet geregeld, maor bij vlagen as e zien verhaol niet bij de eerpel en het handwark kwiet kun.

Het was vlak nao de oorlog dat mien opa uut de tied kwam, de va van mien moe. Ik bin naor hum nuumd. Geert Mensen. Ik heb zien naam geregeld gebruikt in stukkies die ik schreef. Ik duurde mien eigen naam der niet onder zetten, of ik vund het beter om mien opa an het woord te laoten. Mien opa luut een bult nao, een bult laand en een hiele riege kinder. Elf of dertien, ik weet het niet zo, en het muit mij om ze te tellen. Zoas een neve zee: 'Hej nog vrede met de familie? Dan is der zeker nog gien erfenis verdeeld.' Zo was het ok. Rond 1950 weur de erfenis verdeeld. Ik ken allent ien kaant van het verhaol, en dan nog maor veur een diel. Met de erfenis weur ok de familie verdeeld. Ik ken hiel wat ooms en tantes allent van naam. Zien he'k ze nooit. As we een zondag in de Volkswagen van de baos rieden gungen en over Barger Compas of aander streken reden, dan zee mien moe: 'Hier woont joen tante,' en dan kwam der een naam die ik al weer kwiet bin. We reden nooit het erf op.

Zo gung dat.

Over dat soort dingen weur niet praot op verjaordagen. Dat weur votdrunken. Veul draank was der nog niet veur neudig en der was genogt aander wark om de gedachten te verzetten. Elk zat in de kleine kinder en die kinder waren nog niet op ballet, peerdrieden, of pianolessen. De kinder waren de hiele dag om huus as ze niet op schoel waren. Halen en brengen en vanneis halen, dat huufde niet. Elk wus het pad met de ogen dichte, ok in het duuster.

De draank kwam in huus toen de kinder het huus uutgungen.

De draank weur gebruikt om vot te haolden wat der wel was, maor der niet weden much. As ik weerom kiek, -en het is mien oogopslag en die huuft niet die van een aander te weden- dan is met die erfenis ok de breuk tussen mien va en mien moe begunnd.

Ik kan daor dramatisch over doen, dat doe ik niet, om mij hen zie ik tienduzend breuken en evenzoveul hellings waor lu op staot en bang bint of te glieden. Krassen en scheuren komt en het is beter ze bij de naam te numen as ze te verzwiegen. Aj ze niet hardop zegt, glied ie makkelijker uut en kom ie terechte waor ie angstvallig votblieven wollen.

De draank verdoofde, maor as het meer weuren as een paar glassies dan kwam het biest uut het hok. Dan schopte de bolle, as de bolle in het schuurtie achter het huus. Die bolle weur tegen de winter slacht en in de vriezer daon. De bolle die in mien va toevlucht zöcht har, die weur niet slacht, maor langzaam sloop. Die bolle nam mien va met. Ik ken dat biest van dichtebij.

‘Beul niet zo,’ zeden mien zusters as ik schreide.

Op een mörgen stun der iniens een neie keukenstoel in de kamer. We waren met acht man, bijkaans waren al aoldere zusters het huus uut, dat weet ik niet meer, maor der stunden vier ieken-holten keukenstoelen om de taofel, met poten as de ribben van een piramide een beetie naor buten. Zwaore stoelen. Die mörgen stunden der ok viere. Iene was nog helder van kleur. Het locht had der nog niet lange op schenen. De kleur was nog fris en niet bijtrökken deur de tied, leek niet op het vel op het heufd van mien va. Een week of wat later zag ik het kleurverschil niet meer. Of wol ik het niet meer zien. Ik was der niet bij toen mien va de stoel bij de leuning pakte en met een raom de poten der onder vot sleug. Dat had ik mist, maor wel metkregen deur de kleurverschillen.

De argernis was boven kommen. Onmacht had een uutweg zöcht. Mien moe bestun nog en mien zusters waren ok nog in leven. Der was niks aans gebeurd as dat de poten onder een keukenstoel vot waren. Nargens een speur van oorlog. Nargens. Herman Prinsen, van Prinsen Meubelen, bij de brugge in Erica, had een neie bracht veur de aolde had kunnen praoten. Het zwiegen verklapte het verhaol.

Mien va had het land *Achter op Erica*, van oens of was dat richting

Emmen, al verkocht. Allent in de tuun achter het huus had e nog plek veur wat pooteerpel. Die plek was niet groot genug om het verhaal kwiet te kunnen.

Met de draank huulp de sigare hum deur de tied, tot der een vlekke op de longen kwam, zo groot as een rieksdaolder. Het kostte een aordige stuver om die rieksdaolder vot te halen. De verzekering betaalde die ingreep. Een halve long en een rib mussen ofscheid nemen van een lief dat mu begunde te worden. De Ritmeester –van de sigare- kun het peerd op stal zetten. De bolle weur kalmer. Mien va zat in de woonkaomer met de ellebogen op taofel deur het glas te kieken naor de smederij van Berndt. Mien zusters en zwaogers kreupen bij mekaar in de keuken en rookten of het leven der van of hung. Ik pruufde een stille triomf. Zij kunden nog roken. Mien va much niet meer an de sigare. Hij was de sigare. Of mien va op ien van die ieken-holten keukenstoelen zat, dat weet ik niet meer. Bijkaans waren die een jaor nao die slag stiekem votdaon, besmet as ze waren.

‘Dominee is toch zo driftig, dat weet je toch? En áls ie driftig is, nou, dan kan ie tekeergaan, dat weet je toch?’

Ja, dat wist ik heel goed. Een paar weken geleden had hij een stoel in mekaar getrapt. Een nieuwe stoel die m’n moeder bij een uitverkoop gekocht had. Er was ruzie ontstaan over die aankoop, een ruzie die escaleerde, zoals alle ruzies tussen m’n ouders, totdat mijn vader met een ferme zwarte laars de stoel kapottrapte en riep: ‘Dáár dan!’

[Uut: *Wat ik nog weet, herinnerings van Annie M. G. Schmidt.* Heur va was dominee in Zeeland. Heur va geleufde niet meer in god en niet meer in de vrouw die e trouwd was.]

De sigare bleef uut. De flesse kwam vaker op taofel. Klaore borrel om het leven helder te kriegen. Het was te late. Der was in de loop van de jaoren teveule bleven wat niet zegd was. De tied was te kört om het nog bij te trekken. Het zuchten en poesten

weur met de dag arger. Niet omdat de aanderhalve long het niet meer deud. Het was stennen en kreunen om wat gien locht had had. De kindertied van mien va kwam het erf op. De jonge buurman stun vrijer in het leven. Met de kwaojong naost hum, die had mutten trouwen, keek mien va op de video naor *Slipjes uit in Tirol*. Het was een vergeefse daod om in te halen wat veurbij was. De draank veur het tillevisiescharm leut ok die verleuren kaansen in snei opgaon.

De blaos was zat van het gezeik. In de leste jaoren kun mien va het water niet meer haolden. Mien va was zat van het gezeik. Hij zee het niet, zien lief zee dat het genogt was. Hij had een levent lang teveul ophaolden mutten. Bijkaans was het gien mutten west, hij hef het daon, hij wus bijkaans niet dat e de dingen ok hardop zeggen kun. Dat e rond 1950 veur de gek haolden was met de verdieling van de arfenis, zo had e dat vuuld en bijkaans was dat zo, betiekende niet dat e de mond haolden mus.

Dat is wiesheid achternao.

Ik vun mien va in bère. De mond op een glief. De arm onder het heufd. Hij lag der schier bij. Hiel rustig met een kleur as verweerd iekenholt op het gezicht. As ik an die hiete augustusdag weerom dèenk, roek ik de locht van sigaren. Het was het begun van mien Drentse schrieverij, met dat verhaol in Roet in 1985. *De steunzolen van mien va*. Dat was wat der nao zien dood gebeurde. De aovend veur die dag had e slaoppillen neumen en een paor borrels der bij. Gieniend wet hoeveul en die het wel wet, die hef het der niet over. Ik zwiege.

Over brieven schrieven

Op de meeste brieven huuf ik gien postzegel te plakken. Ze bint al ankommen as ik ze schreven heb. Bij toeren begriep ik niet wat de inhold van de brief is, dat nemp smaangs tied in beslag. Der bint brieven die ik pas nao jaoren een beetie begun te begriepen. Alle brieven die ik schrieve, ok de brieven die ik wel met postzegels op de busse doe en die een dag of wat dagen later bij een aander op de mat valt, bint veur mezölf.

Jans van Ommen was postbode in Erica. Hij woonde met Doortje an de Kerklaan. Ze hadden ien dochter van wie ik de naam kwiet bin. Fenna, bijkaans. Doortje had een littieken over het veurheufd, as ik het mij goed heug. Elk much die kras zien, al had ze der wel een grieze lok veur hangen. Hoe ze der wieder uut zag, weet ik niet meer. Ze lachte geregeld.

Dingen die ik niet meer weet, komt boven as ik der over schrief, ok in brieven. Wij woonden an de Kerkweg, naost smid Berndt. De smid woonde op de hoek met de Kerklaan. De tuun van mien va en van de postbode scheuten een stukkje tegen mekaar. In de jaoren vieftig is mien va een week of drie hen Brazilië west. Hij keek of het de muite weerd was naor dat laand te emigreren. Dat is der niet van kommen. As mien drie aoldste zusters bruurs west waren en ik was een zuster west, dan was ik bijkaans trouwd met een Zuudamerikaon of met een emigrant uut Diphooorn. Veur Drèentse vrouwlu was in de Braziliaonse kolonie Holambra niet genogt toekomst, zee mien va. Ok niet in die aander kolonie Castrolanda, die was te geriffermeerd.

Ik was te klein om hum echt mist te hebben. Nao vertrek uut Lissabon deud boven de Oceaan ien van de motoren van het vliegtuug het niet meer, dat is mij bijbleven en dat mien va toen rozenkrans beden had. Ik wol gien boer worden, toen al niet, maor dat zee ik niet. Ik heb vrog leren zwiegen. Ik heb dat niet van een vrömde.

Om de omweg van de postbode via Zuudamerika naor mien va

wat körter te maken: nao dat bezuuk kwam der een paor maol een brief uut Rio de Janeiro, Sao Paulo of uut Campinas. Die brief kwam niet deur de brievenbusse in de veurdeur, maor die kwam laat in de aovond as mien va in de tuun an het wark was, of keek hoe de vruchten der bij stunden. Jans van Ommen was neisgierig. Op de scheiding van zien tuun en die van mien va kwam e met de post uut Brazilië anzetten. Hij wol weten wat der in stun en as het een beetie kun, had e geern de postzegels. Elke postbode spaarde in die tied, toen postbesteller nog een echt beroep was met tied veur klanten, postzegels. Mien va steuk die brieven in de buuts van zien jassie en preut wieder over eerpel en preiplaanten. Hij leek al te weten wat in die brief stun.

Hij schreef zölf nooit. Gien brieven.

In de tied, dat was later in de jaoren zumtig, dat ik een paar jaor in Zambia veur de klas stun, he'k nooit, ienmaol bijkaans, een brief van hum had. Ik dèenk dat schrieven veur hum te gevaorlijk was. Ik bin der achter kommen hoe gevaorlijk dat weden kan, maor toen kun ik niet aans meer en mus ik het gevaor opzuken om het te bezweren.

Mien moe schreef. Ze hef een hanepoterige haand en gebruikt de verkeerde pen op het verkeerde papier. Het liekt der op of ze altied met balpennen schreef die zowat leeg waren. Bijkaans was ze altied met de leste woorden gaangs. Luchtpostpapier op een pluchen taofelkleed en dan hard drukken. De letters lagen in geuties in het papier.

As ik uut Emmen van schoel, de hbs, kwam, en ze was niet in huus dan lag der vake een briefie op taofel; 'k bin naar de brug, kom zo trug.

Naor de brug, dat was de Ericase brugge, daor was het winkelcentrum, al heette dat toen nog niet zo. Mien moe hef een schiere haand van schrieven. De zinnen loopt goed, ze kan aordig riemen as het zo te pas komp. Met verjaordagen en Sunterklaos kwam dat te pas. Riemschema was altied aabbccdde en dan bladzieden achter mekaar. De trouwerijen van mien zusters bint ok deur

heur op riem zet. In Zambia kreeg ik elke week wel een brief, vake met een plak keze der tussen. De luchtpost gung rap zat. De keze was niet verschimmeld, smaangs wat zwieterig an de raanden. Die raanden sneed ik der of. Ik weet niet meer wat ze schreef toen ik in het butenlaand zat. Ik bewaar niks veur later. Met wat ik now om haanden heb, bin ik drok zat. Ik eet zowat gien keze meer en as ik der toe kom, dan Fraanse, Italiaanse of Deense keze.

De eerste brieven die ik schreef bint nooit bij de geadresseerde ankommen, of, het hangt der vanof hoe ie het bekiekt, pas veul later bij mezölf. Ik schreef die brieven in een dagboek an mien Pygmalion, het beeld dat ik zölf maakt had. Ik schreef an een schoelmagie dat ik niet duurde an te spreken, die ik niet duurde an te lachen. Ze hef mien gedachten nooit lezen. Veul laoter toen ik mien verhaolen vanneis las, begreep ik wat ik schreven had.

Het is maor goed dat ze daor gien weet van had hef. Zowat een half leven hef het duurd veur ik de bosschop uut die brieven begreep. Ik heb ze verbraand. Het vuur was hiete, het duurde een ruum half uur, toen was het uut. Ik heb het der nog warm van.

Veur het zowied was dat ik ofscheid nam van het kind in mij, schreef ik an mien muze. Ik schreef alles wat mij veur de giest langsdenderde en dat was veul. Ik schreef die brieven zo rap dat ik vergat ze te lezen. Nao een paor jaor bracht ze mij de brieven weerom. Ze had ze lezen en wol ze niet meer hebben. Zo zee ze het niet. De verhaolen zulden veiliger bij mij weden as bij heur. Ik meende toen nog dat die brieven over heur gungen. Ik nam de deuzen met enveloppen en schriefsels weerom, twee dagen, toen he’k ze aandermaol hen heur sturd; met een deusie lucifers der bij. Wat ik de deure uutzet, komp der niet weer in.

Ik doe het niet, maor de gedachte lonkt mij an. Met de tekstverwarker is een bult meugelijk en bijkaans doe ik het om te zien en te vulen hoe het is: standaard onder elke brief een zinnegie in de giest van: **maximale geldigheidsduur van disse brief is een maand.** Ik haold mij an die duur, maor de tied

tussen het schrieven en wat de waarheid van de brief weden kun, wordt gedurig körter. Elke maol as ik wat schrief, krieg ik het gevuul dat de inhold inhaald is deur de tied. Wat op papier of op het scharm verschient is verleden tied as het zegd is.

Veraandering is mien traditie, die woorden schiet mij in 't zin. Ik weet niet waar ik die spreuk lezen heb. Zul mooi bij een museum passen. Veraandering komp nargens zo stark naor boven as in brieven, ok as ze niet verstuurd wordt. Zichtbaor, tastbaor en vuulbaor maken van wat in de ziel omgiet, zörgt veur een aander bield as waar het met begunde. *Nix blifft as 't is*, schreef Greta Schoon in het Plattduuts. En zo is het. De gedichten huuf ik niet meer te lezen. De titel van het boek is mij genogt. Ze zet alle riekdom van heur gedachten op de kaft. Alles verklapt. Greta Schoon is dood. Ze hef er toe daon.

Nao die stroovuurties van kinderdreumen, natte kinderdreumen, he'k mij niet meer overgeven an uitgebreide briefwisselings, die miest ienziedige monologen waren. Smaangs prebeer ik het wel, maor het duurt nooit lange. Zo gauw as dudelijk wordt waar de angel zit, zo gauw ik in de gaten krieg wat ik bedoel en wat ik bij toeren wel en bij toeren niet zeggen wul, dan is veur mij de aordigheid der of. Ik huuf niet meer te schrieven om het schrieven. Ik huuf gien post te krieg. De *Spielerei* met woorden, dat is het belangriekste veur mij. De inhold huuft niet meer. Het pad naor de bosschop, daor giet het om. Underweegs weden zunder verlangst naor ankomst. De enveloppe huuf ik niet meer dichtlikken. Ik koop gien postzegels meer.

De brieven die ik kriege, die lees ik met de ogen van de aander, dat prebeer ik in elk geval. As mij zaken niet dudelijk bint, vraag ik om klaorheid. Ik wul ok weten wat tussen de regels stiet. De schrieverij haoldt smaangs dan op. Niet elk wul die klaorheid. En wat ie niet met mij wult, dat huuf ie niet, laot dat helder weden. Met de brieven die ik krieg doe ik hetzölfde as met brieven die ik schrieve. Ik bewaor ze niet. Mededelings gooi ik vake dezölfde dag nog vot. Brieven met persoonlijker inhold bewaor ik een

maond, dan doe ik ze vot. De wereld is in een maond een bult aanders worden. Ik heur geern de neie staand van zaaken, de aolde is der niet meer. Dat ik de namen en leeftieden van mèensen die in veurige brieven nuumd bint, niet meer weet en smaangs gien idee meer heb over het wark wat de briefschriever döt of de boeken die hij of zij lezen hef, dat heurt der dan bij. Ik leer gien details uut het heufd die ik niet in de kop hebben wul. Ik heb liever de schaomte van het niet meer weten as de lof veur het onthaolden. Ik schaom mij niet zo gauw meer. Lof heurt in de roomse zundagnommedagkerke.

Een enkele maol stuur ik een brief weeromme. Dat doe ik as de inhold mij niet anstiet. De briefschriever komp mij dan te nao en neugt mij een pad te gaon dat niet bij mij past. Bij toeren is het een pad dat ik niet ken, ik zul dan neisgierig weden kunnen, maor ik heb mien veurkeuren. Bij toeren is het een pad dat ik al gaon bin. De neuging leidt mij dan in de tied weeromme. Het liekt mij toe dat de toekomst niet achter mij lig, hoe vertrouwd het daor ok weden mag. Wie vertrouwd is met klappen, zöch ze bij toeren op. Dat begeer ik niet. Alle brieven die mij die achterkaant hen hebben wult, gaot retour ofzender.

De woorden van vrogger waren goed toen vrogger veur die woorden *heden* was.

Elke tied hef verlet van eigen stroovuurties, net as elk hum vandage warmen mut an de eigen woorden.

Over op straot zingen

Ik woon tegenover een bejaordenhuus. De aolden die daor woont, kent mij niet bij de name. Veurige weke kwam ik met twee bewoners an de praot. De een vreug an de aander:

‘Wie is die man?’

‘Dat is de man die altied löp te fluiten.’

Zo kent ze mij. Ik fluit en zing de hiele dag. Fluiten giet mij beter af as zingen.

Wij woonden tegenover de Roomsche karke, zo zee Jan Dekker dat, hij kwam van ’t Hoogevène en karkte bij een domnee. Jan Dekker woonde een poosie bij oens in de kost veur zien huus an de Verlengde Vaort klaor was. Jan Dekker had in het kamp zeten, in Schleswig Holstein, het was toen oorlog. Daor had hij het niet over, laoter pas. Jan Otto Dekker duurde met lösse haanden over de nok van het dak te lopen. Nargens was e nog benauwd veur, dat is het veurdiel van een oorlogservaoring.

In de katholieke kerk zungen we in het Latijns. De verneijing was nog niet begund, het leven zat dudelijk in mekaar. Daor kwam ik gedurig achter toen het zingen mij vergung.

Ik zung in de karke vanof riege zeuven, stief tegen de muur an onder de tweede statie van roomse kruusweg. Jezus in gips. Jezus in $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$. Mien va had daor in de karke een eigen plek. Hij was buulman en collecteerde met het fluwelen zakkie an het ende van de stok die e tussen de riegen deurstak. De hiele karke zung as e met de buul rond gung.

Ik zung *Credo in unum Deo* en *Gloria in Excelsius Deo*, en *Tantum Ergo* dat ik verbasterde as tanta Marga. Ik had gien tante met die naam. Tegen de tied dat ik de baord in de keel kreeg en mien stem braandde as dreuge dopheide, waor Erica naor nuumd is, kreeg ik geregeld in por in de zied. Dat waren mien aoldere zusters, of mien moe. Ik mus niet zo brommen. Ik zung mien *Lied ohne Worte*. Knap bleef ik het vinden, zoas de pastoor hiele verhalen zingen kun. Het was zegzingen. Het duurde niet lang of

ik zung niet meer. Ruum veur het zingen bleef ik uut de kerke,
 dat heb ik hiel lang volhaolden.
 Het fluiten was mij al eerder ofleerd. Ik heb de veurtaanden wat
 naor veuren staon, en schieve der bij. Dat het der niet slimmer
 uutzöt, heb ik an Bruggers te daanken. Hij was tandarts in
 Emmen. Bijkaans een hiel aordige man, maor dat heugt mij niet.
 Elke week gung ik hen Bruggers om de beugel te laoten zien.
 Fluiten is min veur de veurtaanden, die gruit der van naor buten.
 Ik geleufde in die tied ok nog dat onaneren, -katholieke
 padvindere nuumden ze ok wel trekkers,- ruggemergtering en
 een kale kop opleverde. Ik kun om de veurtaanden niet meer
 fluiten en zingen heurde der ok niet bij. Pas in de vierde klasse
 van de hbs (*hogere bulten stront* zeden de jongens en wichter uut
 Erica die naor een aander schoel gungen) stun muziek op het
 lesreuster. Juffrouw Bron, maor bijkaans had ze andere naam,
 leerde oens Jeudse liedties zingen. *Shalom chaverim* en *le hitrahot*.
 Dat was in het biologiëlokaol. We kunden niet neuten lezen en
 verdeuden de tied met spinaziezaad in elke bloembak te streuen.
 Dat gruun gruide biologiëleraor Kareltje van Deursen in de muut,
 met de brune en witte bonen.
 Zingen deud ik niet. Ienmaol, zegzingen bij de schoelutvoering.
 Daor zung ik: *Drie schuuntamboers*. Het was gien succes. Het was
 een minne aovend. Ik wun bij de verlotting het deusie zakdoekies
 dat ik bij Kleding Prinsen, waor mien aoldste zuster heur lingerie-
 diploma an de muur hangen had, ze much vrouwlu helpen beha's
 te passen, veur de schoelaovend schooid had. Het was een
 katholieke schoel, oenzelieveheer had het goed met zien snötneus
 veur. Mien moe kun dat zo mooi zeggen, en zij niet allent. Ik had
 nog nooit een beha in het echt zien. Niet gevuld.
 In de jaoren zestig speulde elk gitaar, leek het. Ik speulde radio,
 zee ik as het te pas kwam, en dat was een leugen. Bij oens in huus
 gung de radio om half ien an veur de *mededelings veur land- en*
tuunbouw. As dat oflopen was, gung de radio weer uut. Der kwam
 een pick-up, vanzölf. Een philips met de luudspreker in de

plestieken deksel. Wit, dat gedurig geler weur, dat raodsel van die kleurveraandering, dat huuld mij gaangs. Hoe kun dat? Deur zunlocht vanzölf, ja maor? (Het bint fotochemische processen met radicaalreacties.)

Een langspeulplaot paste der zowat niet op. Bij een pick-up heurden vanzölf grammofoonplaten. Strauss met *Mädel aus dem schwartzem Wald* en dat was het dan. Ik fluit het nog wel iens op straot. Het windt mij op en maakt mij warm. De zinnenprikkeling zit in mezölf. Een liedtie kan het in gaang zetten.

De beatmuziek in de kerke en daor buten is veur een groot diel langs mij hen gaon. Ik gung veur de teksten, maor die verstund ik miestentieds niet en as ik ze wel verstund, begreep ik ze niet.

‘Cherry baby,’ vreug ik an Van der Voort, die mij groot kinderleed andaon hef met rapportcijfers veur Engels, ’wat betiekt dat?’ Het was kersenbabie, maor ik weur niks wiezer. Ik wus wat kersen waren en poppies wus ik ok. Veul meer wus ik niet toen ik hen de hbs gung.

Lucy in the Sky with Diamonds, dat vun ik mooi, benaom toen ik heurde dat het liedtie verboden was omdat de ofkorting LSD der in verbörge zat. Taol weur aal interessanter. Ik kreeg een speultuun in de gaoten. *When I was a little bit a boy, my mama gave me a cute little toy*. Bijkaans schrief ik het niet as het heurt, maor ik begreep dat het puntie –het jongkereltie- van die kwaojong gruide as e der met speulde. Dat was spannender as de daanslesliedties *Jij komt niet aan mijn komkommertje, jij blijft van mijn snijboon af*.

Schrijvers heette die daansschoel en dat was een schiere naam. Ik heb rooms leren daansen, zingen deud ik nog aal niet.

Ik was een tiedtie in Kameroen, dat lig in Afrika, in de tied dat daor nog tropisch oerwoud was. Ik fleut in het bos. Gieniend kun mij heuren, of zeggen dat het niet much om de taanden en om het warme gevuul dat het mij oplevert. Het much niet. In het bos ligt kleine gifslangen op blad te wachten tot een vogeltie fluit. As het lied zowat uut is, slistert de slang het vogeltie naor de keel. In een bos fluit ik zowat niet.

Zingen en benaom fluiten heurt bij benauwdigheid. Dat klopt wat mij angiet. Ik bin benauwd en aal verdacht op wat der gebeuren kan. Miestentieds gebeurt der niet veul en wat der gebeurt hef niet met mien fluiten te maken. As ik een hond zie, dan fluit ik niet. Ik kiek wel uut!

De liedties die ik zing en fluit kent veul herhaling. Miestentieds ken ik maor ien regel. De hiele dag fluit ik *Mien vaoder zee lest tegen mie, ik weet een mooie meid veur die, want jong doe most gaon trouwen*. Het hef mij niet wieder hölpen.

De regels en zinnen die uut mien muzikaal geheugen teveurschien komt, geeft mij kiek op mien gemoedstoestand. Ze zegt wat mij onderhuuds gaangs haoldt. Bij toeren fluit ik al een half uur een versie, dan pas heur ik wat ik zeggen wul en komp mij een lach om de mond.

Ik heur de stem van mien va. Ik zit naost hum in de auto en hij zingt Marialiedties. Ik ken ze nog: *Sterre der Zee* en *Immaculata gij lelie reine*. Ze hebt niks met de kerk te maken, ze hebt met mien va en met mij te maken, met oens beidend an de reize. En dat reine in het Fraans ok keuningin betiekend, dat stiet mij an.

De leste tied fluit ik *Tantum ergo*. Ik ken nog aal gien tante die Marga heet, maor daor fluit ik niet minder om. Ik heb de woorden in een kerkboek opzöcht. Ik vind ze wel grappig en kan om de filosofie die der onder zit gniesen. *Praestet fides supplementum Sensuum defectui*. (Laot het gleuf te hulp kommen as de zintugen het ofweten laot.) Ik heb een glief tussen de veurtaanden die nooit hielemaol dicht kommen is. Veur het zingen gao ik benaom hen buten. *Ik heb u lief mijn heerlijk landje*.

Over de domste boer

De domste boer kent het. Ik was gien domme boer toen ik die uuttdrukking heurde. Ik kende het niet. Neuken. Hoe aold ik was? Ik zat boven het gemiddelde, ruum der boven, wat slimmigheid angiet.

Ien van mien studenten vreug mij hoe as kontjeneuken gung, niet dat e dat wol doen, hij had het nog nooit daon, zee e, maor hij was neisgierig. Hij kende veul homofielen onder zien kameraoden en die deuden het vaste, hij had het nooit vraogd. Der bint dingen die ie an direct betrökken niet vraogen duurt. An een wedeman vraog ie niet zo makkelijk hoe as dat vuult om de vrouw hen de groeve of het crematorium te brengen. Ien die an kanker dood lig te gaon, of met de kanker in het lief deur het theepaviljoen de leste rondes döt, die vraog ie niet naor de pien en de uutzaiings. Hoe is het now? Onbenul komp dan met muite over de lippen. Suker in de thee?

Wat de domste boer zunder naodèenken veur mekaar kreg, daor kuj hum gerust naor vraogen. Ik vreug het en der komt antwoorden die met koeien en peerde van doen hebt. Hoe een zeuge stief blef staon as de bere hen binnen spiraliseert. De vrouw as motte.

Kontjeneuken stiet in bewegende beelden op internet. Elke boer en intellectueel met een computer die een beetie bij de tied is, kan hum elke aovend vernuvern met alle vraogen over sex. Daor gung het die student niet om.

Ik vuul me bij toeren wel hanig, maor vaker niet as wel. Ik bin niet die hane uut die Latijnse spreuk. *Omne animal post coitum triste, praeter gallum qui cantat*. Ik krei niet nao de coïtus, ik schrei eerder en dan huuft dat niet uut treurigheid te weden.

Kent de domste boer de opwinding, het warme gevuul, de rillings van de verleiding? Bijkaans, maor ik weet niet of die enervering de daod angiet. Het zul mij niet nei doen as de boer opwinding vuult, as e langs de akker met wuivend graan löp, of een kalfie

drinken zöt bij de koe. Bij mij geldt de opwinding niet in de eerste plek de daod..

Ik ken die opwinding, die enervering. Ik gebruik dat woord enervering vanneis, enervering tintelt mij en het raakt mij. Ik kan enervering niet genog herhaolen. Ik val op woorden en op taol, op zinnen, daor lig ik op en niet omdat ik vallen bin, meer omdat ik der zachties op bin gaon liggen en hen en weer schoef. De woorden stunden stief op de bladzieden, smaangs met voeties veur de steun, dan weer schuuns en vet. In soorten. Het bint de woorden die mien zinnen, die mij prikkelt en enervering gaangs brengt.

Ik las in Hugo Raes zien boek *De faun met kille horentjes* een zinnegie over eigeel an de kin van een vrouw die in badjas de deur lösdot veur een collega die op visite komp. Dat zinnegie heb ik lezen en vanneis lezen. Ik vuul het in mien hiele lief. Dat raakt mij. Ik zie dat eigeel an de kinne. De woorden gaot alle betekenis-kaanten met mij op. Ei en vruchtbaorheid, gebakken ei is niet slim vruchtbaor meer, ze slikt de pil, dat is wisse, geel lig tegen geil. Ik haold van die kleur. Een badjas, de deur lös, de badjas lös, het kippenhok, de vogels op stok, de eierstok. De schriever hef het bijkaans niet zo bedoeld, maor ik lees mij een erectie, mien eierstok. Laot ik het aansom zeggen. Mien lief is zo vrundelijk mij de enervering vulen te laoten die bij een erectie past en ik krieg die stieve der gratis bij. Dat döt taal met mij.

In Ulysses lees ik tien bladzieden over een gluurder an het strand. De leste zin die nemp mij met.

Hij leunde met zijn rug tegen de rots achter zich. Leopold Bloom (want die is het) blijft zwijgen, het hoofd gebogen voor die onschuldige ogen. Hoe grof van hem! Zou hij het dan nooit afleren?

De Penthouse, die ik niet duurde kopen om de plaaties, die kocht ik om de ingezonden brieven met verhaalties over *coitus interruptus* (ik schrief die woorden geern schieve) en aander daoden tussen Introitus en communiegebed op de miest exotische plekken.

Per omnia saecula saeculorum.

In de jaoren die achter mij ligt, bin ik wat benul kwietraokt. Die domme boer die in mij woont, die laot ik as het mij past de deel anvegen, de biesten voer geven, de grub schoonscheppen. Zunder naodèenken laot ik hum eier uut de nösten haolen. Ik kan der wel tegen as de hane kreit. Schreien huuft niet altied, al is dat bij toeren angenaom.

Alle boerenhandwark, dat kan die boer die ik tussen de oren en de bienen heb, maor niet alles wat e kan dat döt e ok. Ik bin een zunige boer.

Ien van de bijienkomsten van Poetry International in Rotterdam had as motto *Poëzie is een daod*. In het Russisch hef die affiche jaoren bij mij in de slaopkaomer hangen. *Poezie ète pastoepok*. Dat dichterlijke van die daod, dat past mij.

Der bint geriffermeerden die de Here daankt veur ze de vrouw bestijgt, zoas een aolde boer, die bijleerd hef, *hup peerd* zeg, veur e op een kaold-bloedige Belg zitten giet.

Ik doe dat ok. Ik lees de vrouwe eerst een gedicht of een kört verhaol veur. As de vrouw in slaop valt, laot ik heur slaopen en lees ik wieder. Ik min de taol.

Het genot van zinnen wul ik delen met iene die de zinnen kent, niet met de dommen, ok niet met domme vrouwlu met eigeel an de kinne, die de badjasse al uut hebt of een slippie zunder kruus draagt op een verlaoten strand.

Aander manlu die ik der naor vraog, zegt hetzölfde. Laot ik ze kiezen maank muziek, literatuur, hardlopen, zwemmen, jagen, schildern en al die aander dingen die een man kan doen en de daod die de domste boer in huus hef, dan zie ik ze aorzeln. Ze striekt deur de snor, -hoe schier is zu'n gebaor nao zu'n vraog- en bekent dat ze miestentieds liever de muze dient.

Over cynisme

Op de hbs heb ik mezölf een ieuwige herinnering kedo geven. Ien van de jongens uut mien klas, bijkaans een aander klas, had op een dag een heurapparaot. Ik schrouwde hum in het oor: 'Kuj mij wel heuren.'

Het was een etterig ventie, ok al veur e dat apparaot in had. Hij kwam uut Emmen, dat was een dörp in die tied. Ik kwam uut Erica, dat was een gat in die tied. Het verschil tussen een dörp en een gat was genogt. Hij had dingen die ik niet had, hij deud wat ik niet duurde. Hij mus kapot, zodat ik mien angst verliezen zul. Hij gung niet kapot. Ik verleur een diel van mien onschuld. Een maond laoter had e in het aander oor ok een apparaot. Ik had een gat in mien eigen kop schrouwd, een kras, een zweerderige schram in mien geheugen vastezet. Ik was een beetje volwassen an het worden, maor dat wus ik in die tied niet.

Ik kan een hiele riego van dat soort opmerkings achter mekaar zetten. Streken, zul mien va zeggen, of bint het woorden van mien moe? Hiel kundig en bekwaom bin ik in ontkennings en verschoevings as het om dit soort dingen giet. Wat ik zegd en daon heb, dat wul ik niet meer weten as het een vervelende klaank in mij bovenhaalt. De minne kaant, die ik in mij vuul, haold ik zoveul as het kan onder taofel, nog wieder vot, as het meugelijk is.

In die kelder is het duuster

Waorum zul het duuster weden?

Dat kinderliedtie gaf mij gien antwoord.

Annemarie koekkoek.

Die jongen zat in een aander klasse.

Ik was student in Stad. Op een verjaorsdagfeestie zee ik in herhaling hetzölfde tegen de bruur van de jaorige, ien zunder apparaot, maor wel doof aan ien kaant. Ik had niet deur dat ik de dove in het gezelschop was. Ze hebt mij nooit weer neugd.

Alle dagen heur ik opmerkings die merakel veul liekt op mien

eigen kinderwoorden. Het hef lange duurd, ik begun ze te heuren, mien dovigheid zakt vot. De hoge tonen heur ik niet meer, *daor het oenzelieveheer veur zörgd*, zeg ik geern. Mien huusarts zeg: ie bint oen tied tien jaor veuruut.

Ik haold van die metaforen en de gedragings die het leven in de taol zien lat. Hoge tonen en hoge stemmen bint veur kinder, niet veur groten, die wiezer heurt te weden. De grondtonen wordt me aal duidelijker.

Studenten bij mij in de klas biet van heur of. De ien komp in de bienen as een Grunneger een Fries woord prebeert uut te spreken, een aander raakt betrökken as Noordholland over de tong van een aander het lokaal inrolt. Elk hef blinde vlekken, dove steeën, eelt op lippen. Der bint een paor die zwiegt onder een pet of met haanden in de mouwen terugtrökken. Een enkele gef de katterigheid weerom, zunder zölf katterig te worden. Ik kiek met verbaozing en met wille naor die verscheidenheid van reacties.

Cynisme is bescharming tegen aanvallen waor as ie gien weg met weet. Het onbekende terrein dringt joe in het lief en ie weet der niet met omme te gaon. Doof veur het tromgeroffel.

Heur de smid op het anbeeld slaon.

Het inzicht is der niet, nog niet. Ze biet nog. Alle dagen kom ik mezölf in de muut as ik om mij hen kiek. Ik ken dat cynisme wel. De wortel van cynisme stek in onkunde en hef vertakkings naor onmacht en jaloezie. Boven het maaiveld gruit de takken met stiekels van ofweer, katterigheid, woordengeweld, opblaozen zwiegen, targende blikken. Die argernissen en de bitterheid die an de binnenkaant deurziekt, gaot deur tot de wortels ofsneden wordt.

Ik heur worstelings met grootgruien, met de aolden, met sexualiteit die in blinde hartstochten de kop opstek en vörm kreg in te körte rokkies, geile praot, blote navvels, grootsigheid op veroverings, anrakings waor een aander gien verlet van hef. De klasgenoten lacht met, lacht om mekaar en om zukzölf, maor dat

leste nog niet zo vake. Ze weet de vraogen niet te stellen, die zicht geven kunt op waor ze gaangs met bint.

As der een wedstried is wie de meeste plaanties of schelpen bij naam kent, de meeste verschillende vogels zien hef, onbekende draankies op smaok bij naam numen kan, het mieste drinken kan, de smerigste grappen vertellen duurt, dan komp de scheiding tussen de giesten langzaam naor boven.

Elk döt waor e an toe is.

De vraag waarvoor ze de eerste weden wult, die wordt niet steld, niet deur heurzölf, niet deur een aander. De tied is der nog niet veur.

Onmacht komp pas naor buten as de groep vot is en ze ien-op-ien moppern kunt. Onmacht komp naor buten as een woord of gebaor uut de herinnering het onvermogen anraakt. De ien vluukt, een aander zweg, een aander drinkt de vraogen vot, een aander daanst, tot met het klamme zwiet de driften het lief verlaot.

Een grèens komp in zicht, maor kinder hebt gien verlet van grèenzen. De wereld is groter an het worden. De stemmen bint nog hoog.

De grootheid van de wereld en de meugelijkheden wordt zichtbaor en vuulbaor in de beparkings. In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister.

Elk hef het van neud de eigen beparkings te ontdekken. Dat kan allent deur al de grèenzen an te raken. Der bint teveul grèenzen om allemaol in de jeugdjaoren te verkennen. Smaangs blijft der een paor liggen, die meldt heur laoter.

Op een terras heb ik kunde kregen an een vrouw van zowat zestig. As het schier weer is, zie ik heur met oranje pet op het heufd en in korte boks. Ze hef bienen van een voetballer, een veteraon. Het vlaggie van oranje hef ze achter de veurdeur laoten toen ze hen buten gung. Zo liekt het. Elk die kek, zöt dat een kind gaangs is om de rechten op te eisen die het niet kregen hef toen ze de aolder der veur had. Heur man is met een Braziliaonse balletdaanseres achter de muziek angaon. Ze weur vanneis kind.

Ik ken manlu van mien aolder die jonge meiden in bère wult, of aoldere vrouwlu, om goed te maken wat ze vergeten bint, toen ze jonger waren. Zunder straf kom ie der niet of, aj een diel van de jonkheid en wat daor bij heurt, liggen laot.

Ik heb een bult goedmaken moeten uut mien puberteit in een tied dat ik veur volwassen deurgung. Ik was gien volwassen kerel. In het kale heufd zat een kwaojong die niet genogt pruufd had van wat hum in de kindertied op het pad kwam. Ik speulde te lange met blokkies, en de trein reed wieder. Waor ik verlet van had, dat was der wel, maor ik had gien lef, ik had de klooties niet groot genogt, om vaste te pakken wat an mij veurbijgung. Het is een troost, maor niet echt, as ik zie dat ik niet de ienige bin die het zo daon hef.

Jan Greshoff zee al: *Er is en half leven voor nodig om de gevolgen van de opvoeding te boven te komen.*

Ik beurde vieftig euro veur de ontdekking van die spreuk. Het was het antwoord van een kerstpuzzel in de Volkskrant. Ik was de tweede met het juuste antwoord. De heufdpries gung hen een aander. Dat gebeurt mij vaker.

Gedurig zie ik mien jaoren en mien belevings an mij veurbijgaon. De cynische opmarkings haold ik achter de koezen. Met een traogheid die mij niet anstiet, ik had het geern rapper had, keer ik dat gevuul een aander kaant op. Hen de binnenkaant. Dan vraag ik mij of: Wat zeg dat van mien gevulens, van mien tekörten, van mien onmacht?

Ik gao de vraogen niet meer uut de wege omdat de antwoorden mij niet meer in de duustere kelder stopt. Mien minne kaanten meugt ok in het locht, al is het genogt as het in het minnelocht van mien eigen schemerlaamp is.

Over padvinderij en verkenners

Padvindere dat waren de aander, dat waren de geriffermeerden en de protestanten. Gidsen, welpen, kabouters en verkenners dat waren wij. Katholieke wichter en jongens in blauwe en grune uniforms met rooie strikkies an de kousen. Het hef bijkaans nooit de opzet van Baden Powell west de verschillende gleuven bij mekaar vot te haolden. De tegenstelling was wisse niet tussen Protestanten en Roomschen, eerder tussen zwarten en witten. Tussen kaffers en blanke boeren. Wat e wel wol, dat heb ik nooit naozöcht. Om Baden Powell hangt een locht die mij niet anstiet. Het is een locht die zwanger giet van blanke superioriteit, van nikkers pesten, van pedofilie, van onriepe sex, van macho's die as kwajong oefenen kunt in stoerigheid en het gevuul van tederheid op die wieze onder de huid haoldt. Verkennerij hef veur mij een locht van discipline en van ruimtegebrek die daor met samengiet. De kindertied maakt koppelings tussen oorzaken en gevolg die hardnekkig bint en met muite mekaar löslaoten kunt.

De welpen, waar het met begunde, hadden het honk op een zolder in *Het Gebouw*, dat weur laoter *Het Parochiehuus*. Het Gebouw was de plek veur katholiek teniel, katholieke daansles en katholieke bruloften. De ingang veur de welpen was an de achterkaant. De smalle butentrap van beton had gien leuning. Met lösse haanden de trap op, met schief oog op de gruiende diepte. Schierder had ik de welpen niet beschrieven kunt. Ik weet der niks meer van. Het gat is te diepe worden.

Met de verkenners weur dat aans. Verkenners was veur grote jongens. Die hadden een blokhut in het bos achter de kerke. De bloedhond van Jan Vennedunker, boer op eigen erf en buurman van god, raosde achter het gaos as ik op zaoterdag naor de verkenners gung. Ik word nog benauwd as ik der an dèenk. 'Haal ie melk?' vreug mien moe.

Dat was ien van de minste vraogen. Jan Vennedunker woonde schuuns aan de overkaant van de straot. Hij was boer en

verkocht melk an huus. Ie wussen nooit of die bloedhond in het hok zat of achter de deur te wachten lag op een benauwd kind, en as e in het hok zat, dan was het zowat even slim. Enkel kippen-gaos tussen het biest en mij. Mien jongste zuster is deur die hond beten. Ze vung klappen op die veur mij miend waren.

Boven de deur van het hondenhok was een plaank timmerd. Met vette roege letters stun der op: **Red de zwarten uut Afrika**. Het was een restant van een missie-actie, van een pater uut Tanganyika die zulverpepier en gebruuikte postzegels halen kwam. Jan Vennedunker hef an die missiepater geven, vaste, hij leek niet op Baden Powell. Jan Vennedunker was bieterig, meer niet. Toen hij aold weur gung mien moe vake hen die man om te praoten. Nooit van zien levent had Vennedunker wc-papier gebruuikt. Hij kun schoon schijten. Daor was e groots op. Elk hef zien ding. De blokhut was aan de aander kaant van het bos met uutzicht op het laand van Lubberman. En wiederop de bomenriege laangs de Verlengde Vaort. Achter het kerkhof was een leste stee veen. Het Oranjekanaol lag diepe votzakt. Wieder was Nei Dordt en Bargerroosterveld waar opoe Mensen woonde. Ik kende die opoe van een foto.

Elke verkennersgoep, jongens met mekaar, had een hoek in de hut. We mussen een naam bedèenken veur de groep. Het weur een naam van een exotische apensoort. Ik bin de naam kwiet. Het exotische is mij bijbleven. Met de naam mussen we, net as in kindersprookies en met aander naamsveraanderings veur een körtere of langere tied de warkelijkheid achter oens laoten. Hoeveul kinder bint der die niet langer Fokje, Minie, Kokkie, Dick, Sjonnie heten wult en dat niet allent omdat die namen in het Engels een beloaden betiekenis hebt. Een aander naam haalt aander eigenschappen boven en gef de kaans om de kindertied, hoe kort die bij de verkenners en padvindere is, of te leggen. Elke dag is ofscheid nemen. Dat ofscheid wordt makkelijker as de naam, die de last van de tied met zuk drag, veraandert en achterblef. Mien moe nuumde mij *Oens Gait*. Dat heur ik al jaoren

niet meer. Een enkele maal heur ik het geern, dan zeg ik het in mezölf hardop, dat is genogt.

In schemerlicht kreup ik as verkenner deur de bos, de vlag mus veroverd worden. Ik smeerde zaand op het gezicht, maor ik geleufde der zölf al niet meer in. Woorden veur dat ongeleuf had ik niet. Dat was mien kindertied, inzicht; zonder der woorden en zinnen bij te vinden. Mien gevulens kregen gien bodem, gien zaand, gien bosgrond, gien klei, gien veen zölfs.

Bijkaans komp dat gemis an vastigheid en haoldvast weerom in mien verkennersloopbaon. Ik weur APL en laoter PL, dat was patrouilleleider, maor elk had het over Piet Lul. Het respect en aanzien van de slimmerikken had een naam kregen. Ik begreep der niks van.

Ik begunde met Assistent Piet Lul. In een gladde paol klimmen kun ik niet, ik kwam niet tot de helfte. De aander jongens waren rieper, die wussen hoe dat mus, die waren volleerde trekkers.

Henk Geraets, een buurjongen van drie deuren wieder in de straot, had in die tied verkering met mien aoldste zuster. Het hef bijkaans niet langer as en week of een maand duurd, zolang duurt verkering aj an het zuken bint wel vaker, maor dat wus ik niet.

Elk contact met een aander gef joe eigenschappen weerom, lat joe zien waj wult of niet wult.

‘Kiek maor goed naor het gedrag van joen schoonaolden,’ zeg de vrouw in de tweedehaandsboekwinkel met wie ik een praotie maak. Ik bin op zuuk naor *Essays* van Michel de Montaigne. Het is de raad van een moeder an heur dochter.

‘De trekken van joen schoonva en schoonmoe kom ie in joen verkering een maal tegen. Aj niet met joen schoonaolden uut de voeten kunt, maak de verkering dan maor rap uut.’

Ik bedaank veur de raad, het kind in mij hef antwoord kregen, en koop het boek van Montaigne.

Bij Henk Geraets was mij dat duidelijker as mien zuster. Henk was heufd van de verkenners. As late op de zaoterdagnommedag de verkennerij veurbij was, kreeg ik een bosschop met.

‘Zeg tegen joen Lenie dat ik om half achte bij heur kom, of om half negen, of hielendal niet.’ As jongie dat krapan tot de trekkerties heurde, ik wus niet wat dat woord betiekende, dat woord had veur mij nog gien gevuulsweerde. Ik zat midden in verkerings waor ik niks van begreep. Zunder vraogen weur ik *postillion d’amour* met vraogen.

Ik bleef bij de verkering van mien zuster uut de buurt. Op een verkennerskaamp in Dwingel paste ik op de tenten en gung niet met hen de schaopskudde en laoter niet met hen de sterrenwacht. In het bos bouwden we een *budo*, *boud uw darmen open*, geheimtaol veur poepen en pissen. De naam mus verbargen waor het om gung. Een week lang he’k de darms dichte haolden. Wat ik innam, kwam der niet weer uut. Ik at alles op en leut niks hen buten kommen.

Een week lang poepte ik as Jan Vennedunker. Mien zuster maakte de verkering uut toen ik zee dat Henk niet kommen zul. Ik gung bij de verkenners vot.

Op schoel kom ik een student tegen die met van de beste jaoren van zien leven an de scouting besteed hef. Hij haoldt niet op te praoten as ik hum der naor vraog. De eigen belevings, hij was een kind van een jaor of zes. Dat niet alles regeld weur, dat een splinter van riet, dwars deur de pink, zunder verdoving der uuttrökken weur. Het karmende kind schreide en weur aal grootser op de operatie die een kerel van hum meuk.

‘Wat een feest was die scouting, die tocht van zölfontdekking.’ Ik krieg kopzeerte. Dit verhaol past mij niet. Ik laot hum praoten. Hij kek naor kinder die de hiele zaoterdag as pioniers gaangs bint met de bouw van een openlochtkeuken. Een taofel van boomstammen, zaand der over, vuur der op. Een fornuus as in het rijgieshuus waor moe het eten kookt.

Gekookte of gebakken eerpel, wat eet we vandage? Ik maakte nooit zu’n vuurtaofel. Ik was goed in vuurties maken as het holt nat was. Overall kreeg ik de braand in. Goed dat ik bij dreug holt uut de buurt bleven bin.

Op een welpenkamp in Uelsen, bij Schoonebeek de grèens over, kreeg ik de braand in de kont. Mien va en moe kwamen op visitie om te zien of het goed met oens gung. Naost mien va zat ik op een bult zaand in het bos. Het was het huus van een mierenkolonie. Ze wussen mien utgang te vinden.

Ik luuster naor het scoutingverhaol van de student en vuul mij aal minder op mien gemak. De jongkerel naost mij lat een aander werkelijkheid zien, iene die der veur mij ok west hef, wisse, maor iene die ik niet zien kun, niet vulen kun deur de bloedhond van Vennedunker, het lege melkkannege op het aanrecht, de verkering van mien zuster, de smalle gladde trappe naor de zolder van *Het Gebouw*.

De warkelijkheid bestiet uut koppelings tussen wat der is en wat de beleving van diezölfde dingen is. Niks is warkelijkheid tot der een invulling geven wordt deur de giest. Dat kan een kindergiest weden in een lochtgruun uniform met rooie linties an de kniekousies en gele spinnedraodties over de pet.

Het bield wat zuk vastzet is taai, en onwillig een aander beleving toe te laoten, de wissigheid van het ongemak, maakt met muite plek veur de veroverings die der ok waren. Koestering van herinnerings telt dan zwaorder as de inhold van beelden die in het geheugen bovendrieven komp.

Help het zwarte uut het kinderlaand.

Over aander lu inslikken en uutspeien

Een jaor of wat leden heb ik een maond of wat verkering had. Het duurde niet zo lang. Het was een aaordige vrouw, maor ze stelde verkeerde vraogen en maakte verkeerde opmarkings. ‘Hoe vake hej de warkster over de vloere en wat betaal ie heur?’ Toen had ik al wiezer weden mutten. Het was asof ze mij vreug hoe vake ik van de escort-service gebruik maakte. Blonde wichter die veur vief maol het schoonmaakloon joe een opknapbeurt geeft. Ik zeg het plat, het is ok plat wark. Ik heb gien schoonmaakster, bij mij in huus glumt alles onder mien haanden. Sober, schoon en rustig, zo zöt mien huus der uut. Mien moe en mien drie aoldste zusters heur ik geregeld uut de varte. Ze zit mij op de nek, al is het gewicht van al die moeders langzaoman zo min worden dat ik ze niet meer vuul. Ze bint een diel van mezölf worden.

Der bestiet een foto van mien moe in de tuun achter het huus in Erica. Haand uutgestrekt. In de haand een poetsdoek, en het gebaor zeg niks aans as ‘Ruum die rotzooi op.’ Ze had daor gien woorden veur van neud in die tied. Ik heb dat gebaor, dat gevuul inslikt en ik bin het nooit weer kwietraakt. Het levert mij een schoon huus op, een schoon lief, een schoon bère en een goeie maot om een vriendin op uut te kiezen. Elk die heur met dit soort zaoken bemuit, haold ik buten de slaopkamer.

Meer as dertig jaor zit tussen dat gebaor van mien moe en mien ontdekking van het verbaand tussen heur uutgestrekte arm en mien gedrag. Smaangs duurt het langer, bij aander zaoken is dat rapper dudelijk.

Mien va had alle dagen een colbertjassie an. Bijkaans had e der ien of twee. Meer as drie strikken had e niet. De knup kun e der zölf niet in leggen. Mien moe knupte de strop veur hum en laoter deud ik dat. As e de strik ofdeud, keek e uut dat het lussie intact bleef, dan huufde e niet om hulp vraogen.

Ik lees disse zinnen met meer ogen, de grunbrune die het locht

en de zwarte letters op het witte pepier registreert, en met mien darde oog, het binnen oog. Mien moe strikte mien va, ik huulp hum in de strop. Mien va, as alle vaoders bijkaans, hef het niet makkelijk had, hij weur in de loop van de jaoren opknupt deur onwillig en eigenzinnig volk. Hij weur opknupt zoas hij ok aander lu opknupte.

In de slaopkamer heb ik een richel laangs de muur. Over die richel hangt strikken. Ik heb ze niet teld, het bint der meer as twintig. Synthetisch (polyester; maakt uut di-olen en di-zuren, of uut hydroxyzuren), van ziede (hef niks met spek te maken), van wol, van ketoen. Ik bouw op de verzaomeling strikken van mien va. De knup kan ik leggen en ik barg de dassen nooit op met een knup der in. Mien kop is ok een stuk dikker as van mien va. Ik *mut* de strik lösmaken, anders krieg ik de kop niet uut de strop. Meer as twintig dassen en meer as tien jassies he’k der veur van neud had om mien va in mezölf terugge te vinden. Now ik die kerel in mezölf een plek geven heb, kan ik vanneis in een trui of in een hemd de straot op gaon en in een hemd met korte mouwen, blote mouwen heet dat bij vrouwlu, in de klasse staon. Ik wark in het onderwies om boven wiezer te worden.

De reeks is dudelijk: inslikken, ofzetten, onwillig vörm geven, overgeven, butenzetten, diel van het eigen lief maken, integreren. Bij manlu giet dat wat makkelijker as bij vrouwlu, krieg ik het gevuul, maor bijkaans vergis ik mij. Manlu haoldt het bijkaans meer achter de koezen, achter de knup in de strik. De adamsappel die allent veur manlu votlegd is, haoldt die emoties bijkaans tegen.

Vrouwlu vecht langer en intenser met heur moe. De Grieken hebt daor al veul van zegd. Mien zusters bint dat gevecht ok angaon, met wisselende strategie en met wisselende uitkomsten. Toch is het standaardpatroon der in weerom te vinden, we bint gien uitzonderings, al hadden we lange tied dat wel dacht. Wij waren aans as aander lu op Erica. Aans allent al deurd dat mien va de mooiste meid uut het Oosterseveld metneumen had.

‘Ik had de ploertendooier in de buuts,’ zee mien va, ‘as ik van joe moe kwam. De Stieren van BargerosterVeld, die naam vind ie weerom in voetbalvereniging SVBO, vunden dat maor niks, dat een kerel uut een aander dörp een vrouw haolen kwam.

Ik vöcht tegen mien va in mezölf, net as mien zusters tegen mien moe in heurzölf in de weer waren. De overwinning kwam pas met de overgaove. Ik trek het hemd uut de boks a’k in de aovend de trap op gao hen de slaopkamer. Met de rechterdoem trek ik an het linkerneusgat, De rechterhaand heb ik geern in de buuts as ik met ien te praoten stao, de flap van het colbertjassie hen achtern. Ik rook gien sigaren, maor ik kuch net as mien va.

Blaffen, dat is het, zachties keffen, dat hoesten. Het zeg zoveul as ‘blief bij mij uut de buurt, ik kan bieten en ik doe het ok aj mij te nao komt.’

In aander lu kom ik mij geregeld tegen. As ik niet met een collega uut de weg kan, as der dingen bint die mij irriteert en in toezel brengt in het gedrag van die aander, dan weet ik dat ik het zölf bin. Eerst döt die aander mij an mien va dèenken, niet vake an mien moe, en dan krieg ik der een hekel an. Dat duurt een tied, jaoren bij toeren, tot mij dudelijk wordt dat ik het zölf bin die mij in de wege zit. Met dat mij dat dudelijk wordt, begun ik an de veurzichtige overgaove. Ik huuf die dominante en eigenzinnige man niet buten te zetten, as ik dat al doen kun. Dat zul hetzölfde weden as wanneer ik de schriever en de schilder, die in mij een plek vunden heb, niet meer koestern zul.

De liest wordt gedurig langer. Ik weet een kind in mij, een puber die het aandere geslacht met verbaozing an het ontdekken is, de adolescent die veurzichtig en met benauwdigheid vrouwlu naodert, de kerel die het huus schoont, de zanger onder de douche en op straot, de treurwilg an de groeve. De minnaor en de satan. Heftig en zachtmoedig. Zo ken ik mezölf.

Niet met elk van mien eigenheden bin ik even bliede, maor dat is ok nargens veur neudig. Ik bin wel met elk van die eigenschappen bliede, der zit evenwicht in, de balans slat bij toeren naor ien

kaant deur, ok te wied, dat is niet aans as bij mien va en moe, bij mien zusters en mien bruur, dat is niet aans as bij aander lu. En al was het aans, dan had ik daor niet veul met van doen.

Dat inzicht had ik uut de boeken halen kund, het stiet der vast.

Lu hebt het zegd, vake bijkaans. Ik was blind en kun niet heuren en niet lezen. Dat heurt bij groot worden.

Ik miende de puberteit over te kunnen slaon toen ik der een boek over lezen had, dat zul mij niet gebeuren. Ik had dat boek net zo goed niet lezen kund. De riestebrijbarg kan maor op ien menier verteerd worden: opeten. Een diel wordt joen eigen, een diel poep ie uut. Een aander weg is der niet.

Ik zie mien va in mien kameraoden en mien collega's. Ik koester ze. Ik zie mien kinderjaoren in de studenten in het leslokaol. Ze laot me vake schreien. Der bint maolen dat ik traonen zien laot as ze mij vertelt van de stried met va en moe en bruurs en zusters, met ooms en tantes en met leraoren (v/m). Ik weet waar ze het over hebt. Ik zeg dat het niet toevalt, dat het de muite weerd is om die aander die ie now votgooit in jezölf vast te pakken en van te haolden. Starker, der is gien aander menier om zölf de das te leren strikken. Ie mut zölf leren het huus schoon te maken, een warkster stiet joe in de weg, maor bij toeren heb ie een escort neudig om het pad te vinden.

Over verkering

Mien verkering was een stille omgang. Ik huufde daor niet veur naor Amsterdam. De Kalverstraot had ik nog nooit deur lopen. Het leup mij deur, ik was een kalf. Ik kom uut Erica. Vlak bij de brugge over de Verlengde Vaort was een Kalffstraot. Die Kalff was burgemeester, van Emmen en niet allent van Zuudbargo, mien wèens, om dat schiere huus waor ik elke dag veurbijfietste. Ellen hef de wieg in Kerkenveld. Een eindtie wieder. Ik ken dat dörp niet. Ienmaol bin ik der west, der deur reden met Martin achter het stuur. Hij reed mij in de Volvo van zien vrouwe langs Kerkenveld. We volgden de Reest die aal wieder stroomde.

Stroom ik

Deur de lege laanden

Langs Voele Riete, Wildenbargo,

De Rievest en de Kniepe,

Dan droom ik.

Martin reed mij langs huus, maor ik duurde dat woord, ok met een T der veur, nog aal niet hardop uutspreken. Ellen hef verkering. Ze nuumde hum *mien vriend*, die maolen dat ze met mij praoten kwam over schoel en kinder, klassen vol, die ze wel zag as ze op stage was, maor niet duurde an te kieken. Zukke dingen gebeurt. In mien schoeltied kregen de kinder problemen as de leraor (m/v) heur niet ankeek. De tieden bint veraanderd, now kriegt neie onderwiezers (v/m) last as ze boven niet wiezer wordt. Ik mag metkieken hoe studenten veraandert in leraoren. Geregeld he’k het water in de ogen staon, ik spuul met achterstallig onderhaold de tegels van mien levenspadtie schone. Zeeraket, lamsoor en strandmelde gruit langs mien pad dat zunder fouten wiederkronkelt en de leste misverstaanden uut de wege ruumt.

Oenzelieveheer hef der veur zörgd dat de ofspraak met Ellen veurige weke misleup. Ze lachte toen ik heur dat deur de tillefoon zee.

‘Te gleuft toch niet in god?!’

Ze hef geliek. Ik geleuf in een aander god. Ze vrag niet hoe mien heilaand der uutzöt. Ik zeg allent wat as mij wat vraogd wordt.

Het ginnegappen is der zowat of bij heur. De rugzak met duzend vakkies en honderdduzend ritsen past heur krapan nog. Heur bergschoenen hebt het langste pad oflegd. De schoelkinder hebt op de stage in een jaor tied een aander mènes van heur maakt.

De vörm hef ze haolden, van heur lief. Ze is nog niet vertrouwd met wie ze in de muut komp. Een schiere vrouw in schoefelgang.

Ze schroomt nog deur de meinsen die alles regeln wult.

Ik liege niet meer, daor bin ik met stopt. Wat in mien lief de kop opstek, dat is der en as het te pas komp, dan nuum ik dat bij de naam. Aal meer verstao ik de bosschoppen die van de binnenkaant tot mij komt.

Miestentieds kan ik gien twee dingen tegelieks, ik kan ze wel rap achter mekaar. Een halve seconde luuster ik niet naor heur woorden. Ik kiek. Ze leunt achterover, dat heb ik geern. Rap giet ze met de rechterhaand op en neer. De vingers zachties over de blauwe spiekerboks. De woorden raotelt, ze wet niet wat heur haanden doet. Het rechterbien over het linkerbien. Daor, die plek. Ik zegge niks. Ik lache en geef heur het woord weerom wat ze zee. Het liekt of ik luuster, maor ik kieke benaom.

Ze leg beide haanden in de nek. Warme haanden. Haanden die het verhaol van heur kruus metneumen hen heur heufd. Ze hef der gien weet van. Het is nog te vrog om het te zeggen. Kinder meldt zich as de tied riep is.

Ze had mien dochter weden kund. Ik heb gien dochter en ok gien zeun. Het is der bij bleven. Ik heb de tied veurbijgaon laoten.

Now heb ik de tied zowat inhaald en lien ik een uur de dochter van een aander. Van een va en moe die der nog niet an toe bint om het kind lös te laoten. Ze giet.

Ze trouwt in het naojaor. De dag is ofspreuken. Het besluit is neumen. Vanof neijaor bint ze alle dagen bij mekaar en niet allent in de weekends. Ze haoldt van mekaar, dat zegt ze, maor now de familie gaangs is met tenielstukkies, programmaboekies en het mappie met kedogies in de rondte giet, now wet ze het niet meer. De oogies bint het wichtie lös egaone. Kerkenveld is kleiner eworden, de straot smaller, de toren van de karke stek krapan boven de rododendrons uut. Het kukentie is uut het eigie. Ze ontdekt aal meer pierties. Ellen krabt in het zaand, met de hakken. Het water komp heur niet meer tot an de lippen.

Ik kreeg een scholderkloppie, ik had zegd dat mien bruur een pier middendeur beten had. Willie had het zaand tussen de koezen. Het was een pier met een donkergele baand om het lief. Man en vrouw tegelieks, zu'n pier. Wat een lef. Wat een gemak. Willie had eerder verkering as ik. Wat mus ik met zu'n jongere bruur!

Ik heur potten en pannen deur de tillefoon. Heur huusgenoot döt de ofwas. Dommiet is Ellen an de beurt om of te wassen. Ze aorzelt.

Het besluit is neumen en iniens giet de trein hen huus, hen *mien vriend* veuls te vrog, maor ze duurt niet votblieven.

'Te kunt niet alles hebben, ie mut een beetie inschikken,' zeg ze. Deur de tillefoon roek ik Royco-soep met een verse worst der in. Kookt. Slierties vermicelli. Peterselie uut de tuun. Scharp zaand vuul ik tussen de koezen. De lucht van warm zwienevleis. Ik gao met de vörk over de strakke darm. Der komt broes uut as ik prik. Het gare vleis krult om de raanden as ik een stuk der ofsnie.

'Wie zeg dat,' ik vraog het.

Ik weet wie dat zeg. Inschikken, niet zeuren, niet miegen, inschikken is doen wat de aander zeg en niet zeggen waj geern wult.

'Marietje Vinke, die is niks veur joe. Heur va is zwienefokker. Wie wul joe now hebben?'

Zusters die nog gien verkering hebt. Dochters van mien va en moe.

‘Ie magt inschikken,’ zeg ik, ‘aj weet dat ie het doet.’

De tied löp met mij hen en weerom naor mien kindertied. Ik kan gien klok meer kieken. Ik zie de borsten van een jonge meid, de bienen, de haand veur het kruus. Marietje Vinke fietst veurbij. Worst van zwienevleis. Ellen zweg. Ze zucht diepe.

‘Ie kunt het niet zo gek verzinnen,’ zeg mien va, ‘of ik heb het wel metmaakt.’

Hij legt mij de haanden in de nek. Ik vuul het eelt en de roegte. Hij hef warme haanden, maor ik krieg het kaold. Hij mut mij ofblieven. Ik duur het hum niet zeggen.

Ik krieg het warm van de kooklocht in het aandere huus. Ellen drinkt thee. Ik zie het T-shirt zunder stof. Nakend zie ik heur. Ik roek heur locht.

De dochter an de aander kaant van de draod is bliede met mij, dat zeg ze. Dat zeg ze niet meer tegen heur vleselijke va. Heur moe heurt dat al een jaor niet meer.

‘Ik lus wel een emmer vol stront van heur,’ zeg mien va. Hij miende zien verkering.

Hij hef hum vergist. Het pad lag der al. Mien va kun niet aans. Hij hef e de stront van de familie van mien moe opeten. Dat had e beter laoten kund.

Inschikken.

Ie kunt het niet zo gek verzinnen. Ik heb het daon.

Panta rei.

Over verslaving en aander ongemakken

Drinken, roken, warken, zeuren, praoten, eten, zwemmen, fietsen, vrijen, het is niet moeilijk om een liest te maken met zaken waar ie an verslaafd raken kunt. Geregeld kom ik disse dingen tegen, miestentieds bij een aander, zölf dèenk ik der niet zoveul ongemak van te hebben. Mien oog zöt hoe een aander met gewoonten in de weer is. Bij toeren, en aal vaker, keer ik alles wat ik zie omme. As ik een verslaving van een aander zie, en mien dat een aander mèens een eigenaardigheid hef die hum in beslag nemp met de neudige zörge en vreugdes, dan zeg dat meer over wat *mij* deur de giest giet, as over die aander die gaangs is een sigare uut eigen deuze in de braand te steken. Wat die bosschop is, daor heb vake gien zicht op. Het duurt evies veur ik de vraog an mezölf te stellen duur. Ik bin verslaofd an kieken, smaangs an aander dingen.

Mien va rookte *North State*®. Gele pakkies. Korte sigaretten. Elke dag een pakkie van twintig. Kan weden dat het der minder waren, maor ok meer. Van sigaretten kun ie kanker kriegen, en het was beter om piep of sigaren te roken.

Piep dat was niks. Mien va hef een tiedtie piep rookt. Ik heb het hum naodaon toen ik op kamers woonde. Het bittere nat in de piep borrelde as ik der an zeug. Ie kriegt de *lul* in de mond, zeden aander die ok piep rookten. Niet zo hard zoegen. *Lul* was het bittere vocht. Ik deud de piep vot. Niet om de smaok, om de taol. Ik haold niet van vieze woorden.

Een stuk of wat sigaren he'k in de braand had. Toen was het genogt. Dat was nao mien achttiende. Mien va was an de sigare (*Ritmeester*®) en kocht mien abstinentie van roken of veur honderd gulden en het riebewies. Dat had ik ok wel haald, dat riebewies, met rokerij.

Mien va gung an de *Ritmeester* en rookte deur tot en longkanker had. Ik bewaarde de blikkies om spiekers in op te bargaen. Het leven giet smaangs in rook op, of het wordt an mekaar nageld.

Een jaor laoter waren de spiekers verroest. Jezus nog an toe. Roken is in mien giest belast. Het zit bij mij vaste an geweld en opgekropte haot. Mien moe haalde, bijkaans is het niet waor en allent waor in mien beleving, maor wat aans as mien belevings, heb ik niet, mien moe haalde de asbak vot as der nog maor een halve sigare met as in lag. Het was een manier van zeggen die meer vertöl as de rokerij.

Ik heurde verwieten, ik heurde en zag kwaoiigheid, ik zag en vuulde onmin in die gaang van de asbak hen de vuilnisbak in de keuken. De sigare zal mien va niet meer smaakt hebben. Hij bleef roken, ok in de kamer, hij was nog lang niet uitkankerd. Wat e nog zeggen wol, daor zweeg e met woorden over. Alles zeggen maakt niet gelukkig. Zwiegen ok niet. Zien uitweg was de rook. Alles wat e kwiet wol, leut e in rook opgaon. Ik begreep der niks van.

De kanker hef mien va uut de verslaoving bevrijd. Die uitweg bestun, hij hef hum zölf opzöcht.

Elke verslaving is een uitweg.

Ik was niet verslaafd en ik heb gien verslavings. Dat dacht ik. Ik zöcht een peerd en zat der op. Ik was verslaafd an het slachtoffer. De gekwelde en miskende was de baos over mien doen en laoten. Ik had het stoer. Mien levent was niet zo gaon as ik het wuld had. Mien va en moe, de leraoren op schoel, de kapelaon, de pastoors, de moderaotors en aander geestelijk verzörger die bij toeren mienden mij met heur sexualiteit te mutten lastig te vallen, die aander, elkenien, had mij het verkeerde pad opstuurd.

Die rol van slachtoffer die stun mij wel an. Ik was niet de ienige. Der bint merakel veul vrouwlu en manlu, kinder en groten die heur miskend vuult. Ik was in groot gezelschap. Heb het der met die aander over en ie bint bruurs en zusters in de verwaorlozing; minnaors in leed en verdriet. Gien sterkere baand as een minne baand.

Aj in een café vlot een vrouw versieren wult, kiek dan naor de ogen, trek een strak gezicht met wat treurigheid onder het vel en

vraag hoe het giet. Blijf vraagen en as ie het kunt: geef benaom gien antwoorden die met jezölf van doen hebt, niet aans as: dat begriep ik wel, dat vuul ik ok zo. Nao tien minuten pak ie de vrouw veurzichtig bij de onderarm. Dat wul ze niet, maor as ze niet votgiet en joe een glas bier anböd, dan wul ze wel.

Veurzichtig, lu bint makkelk te kwetsen.

Ik bin ervaoringsdeskundige wat dat angiet. Ik kreeg het in de gaoten en speulde der met om der meer zicht op te kriegen.

Schrik niet aj binnen vief minuten heurt: ik bin goed in bère, of: ik heb schiere börsten. Zeg niet daj ok goed in bère bint, zeg niet dat ie groot schaopen bint. Dat helpt joe niet wieder. Zeg enkelt: oh, wat mooi veur joe. Draag oen kruus met liefde en zörg.

Aj met de fiets hen de kroeg gaon bint; haold der rekening met dat ie veterschoenen antrekt. Dat is makkelijk as ie de fiets in de kofferbak van heur auto schoeft en de klep dichtdoen mut, aj op heur of joen huus angaot. Lange veters as koffertouw.

Laot wieder maor gebeuren wat der gebeurt. Vrouwlu die zo praot, die wult niet vrijen, die wult zien worden. Ie mut eerst kieken, en nog een maol kieken. Kiek naor het kruus, zee de pastoor. Begun der niet an aj geil bint.

Aander vrouwlu zegt dat ze niks met sex wult. Zeg dan ok enkelt: goh, of oh. Ze liegt. Ze liegt, maor duurt het zölf nog niet weten.

As het zowied is, huuf ie heur niet meer an die woorden te herinnern. Alles is altied aans as ie joe in de kop haolt. In de blote kont keert ze joe de rugge niet toe, laoter op de aovend bijkaans.

Nao jaoren in de kroeg, ik bin daor niet zo goed in, dat kroeglopen, laot ik de rook en draank allent. Ik kreeg niet waor ik wille an heb. De goeie gesprekken vind ik niet in een café of op een terras. De sex is schier, maor veur mij is sex allent schier as ik weet, dat ik de aander mörgen ok thee met die vrouw drinken wul. Ik kom ze niet in de muut in de uutgaonsgelegenheden die tot wied nao middernacht heur wentelt in onverstaonbaorheid.

Muziek heet het kabaol dat in het café en in de koppen raost. Dat is mien beleving, een aander mag het aans vulen.

Schier om de verslavings van aander bij de kop te pakken. Dat is mien verslaving. Ik spitte geern in de ziel van een aander. Dat spitwark levert me aordig wat op. Ik toets mezölf an die aander gedachten en neem met wat ik gebruiken kan. Dat gung niet vanzölf. Ik begunde der met om die aander in mij op te zoegen, met alles der op en der an. Zo wiedz dat ik niet meer wus wie ik was. Ik was mien va en mien moe en ik was al die aander die mij stuurden. Met elke verkering was het bère te klein. Het was geregeld drok tussen de lakens. Mien aolden keken met, mien bruur en zusters keken met. Vanof de aander helft loerde de kunde van de vrouw die mij over de kop en de kont streek. Het waren niet *mien* kop en *mien* kont, en die kop en kont van heur waren ok van aander lu. Mien va kreeg geliek: ‘Zölfs joe kop en joen kont bint nog niet van jezölf.’

Hij miende zien eigen kop en kont. Ik miende dat het over mij gung.

Die aander verslaving is annex an cafépraot. Zeuren. Zeuren dat ik mezölf weden wul en niet de erkenning van die aander krieg.

Verslaving is schijterigheid. Gebrek an moed wul ik mezölf niet verwieten en wul ik een aander ok niet verwieten. Schijterigheid hef ok een plek en niet allent in het huusie. Een mèens huuft niet alles te duren. Lafheid kan een deugd weden. Het is het veurzichtige bruurtie van roekeloosheid.

Tieden was ik verslaafd an sex. Alle vraogen, en benaom de vraog waor ik met gaangs was, weuren smoord in de geslachtelijkheid. Neuken as verdoving, as heroïne –dat ok heldin betiekt-, sex as draank, sex as zeurderij, sex as borrelpraot.

In de zesde klasse van de legere schoel weur ik veurlicht deur de pastoor: *hoe as het gung?* schreef ien van de klasgenoten anoniem op een briefie. Neuken, miende hij of zij. Het antwoord was simpel, begriepelijk en ofdoende. ‘We,’ pluralis majestatis, ‘kunt oens niet veurstellen dat het fietsend gebeurt.’

Het kan wel fietsend. Alles kan, aj neukt kan alles, alles kuj.

Naodèenken is ok een verslaving. Het is een verslaving die mij wat oplevert. Met de inzichten die bovendien komt, veraander ik met de dag de gewoontes die ik in de gaten krijg. Mien leven wordt met de dag ricker.

Verbaazing en verwondering over al de signaalen die lu, manlu en vrouwlu de hiele dag an mekaar deurgeeft. Niet dat ze der bij naodèenkt. Smaangs tilt ze het bloesie op veur ze der arg in hebt. 'Kiek, zie mien tietten.'

Dat gebeurt benaom as der draank in het spel is en de gevulens dicht onder het vel ligt. Het muilt mij niet. As het mien tied is, dan laot ik ok zien wat ik verbarg. As het zo wied is, laot ik de boks zakken en luuster ik naor de signaalen uut de onderbuuk. Daor is niks mis met. As der weer een sigare in rook opgiet, dan muilt mij dat niet. Daor bint sigaren veur. Ik bin niet benauwd om in rook op te gaon, het is mien eigen rook en mien eigen as. Ik haold van sigaren uut eigen deus. Ze bint vertrouwd.

Ik geef an verslaving toe, as het mij niet dudelijk is wat de verslaving is en waar het met van doen hef, dan zörg ik der veur dat ik de daoden uutvergroot. As draank een probleem wordt, dan zoep ik me drie dagen een delirium en vraag me dan of wat het mij opleverd hef. As ik gefixeerd bin op vrouwlu en op het geslachtelijke, dat stort ik mij der in, en vraag me of, of dit de opening was die ik zocht.

Mien behoeften bint der dudelijk van worden. Ik doe niet meer wat niet bij mij past. Ik schrieve wat mij deur het heufd giet. Ik geef met taol een vörm an het gevuul dat mij in het lief bovenkomp. Dat bevalt mij merakel. Alles kan en mag in de taol, het is bij toeren slim verrassend. Het kan ok in een schilderij, al weet ik smaangs nog niet wat die schilderijen mij vertellen wult. Dat duurt een tiedtie, dan komt ok dat verhaol naor boven en gruit het inzicht. Niet alles tegelieks, der is een grèens an het inzicht dat een mèens in ien slag verdragen kan. Zolang die hoeveelheid nog te zwaor en te groot is, zit der niks aans op as te roken, te drinken, te fietsen, muziek te maaken en te neuken.

Over zwiegen

Ie mut mij gien geheimen vertellen. Ik kan niet zwiegen. Alles wat ik heur en zie vertel ik wieder. Wat een aander döt moet e zölf weten. Ik neem gien geheimen met in mien urn, niet ien. Uut de 135 gram as die van mij blef, zul ie gien woord meer heuren. Niks zit der meer in. Ik wege krapan 82 kilogram, schoon, zunder ballast. Dat bint enkelt vlees en botten, en elke dag een liter gemieg die ik netties kwietraok. Een weegschale heb ik niet. Ik weeg mezölf elke morgen veur de spiegel. Dan zeg ik:

‘Goeie morgen, bliede da’k joe zie.’

Met een verkennersblik kiek ik hoe de vlag der bij hangt. Halfstok tref ik mezölf niet meer an. Dat hef wel iens aans west. Der waren dagen dat ik geliek weer hen bère wol as ik mezölf groet had. Socrates speulde mij dan deur de kop. Die Griekse filosoof hef humzölf de ogen uutsteuken om beter te kunnen zien. Hij weur dan niet meer ofleid deur zaken die hum in de wege stunden. Ik begriep dat wel. Aj god ziet, vraog me niet hoe as die der uutzöt, al weet ik het wel een beetie, dan raak ie makkelijk verblind.

Mij giet het wel zo, bij toeren in het vrogge daglocht, da’k teveul iniens binnenkrieg. Op die momenten, vlak der nao, zul ik me de ogen uutsteken wullen. Dat doe’k dan niet met de ogen, ik steek de haanden uut, en de taol die me dik en vettig in de mond lig en pas hanteerbaor wordt as ik letters, woorden, zinnen, in welke volgorde dan ok over de taanden naor buten glieden laot.

Ik heb een trechter op de kop. De kurke om de steel van de trechter of te sluten, in het Engels heet dat piepie hiel toepasselijk *the stem of the funnel*, die stemdop mankeert mij bij toeren. De hiele wereld druppelt hen binnen, de kop löp mij vol. Wat ik ok doe, ik haold het niet tegen. Elke grösspier zie ik bewegen, elk pepiertie dat wappert in de wind. Dat verbeeld ik mij.

De dingen vraogt om een groet as in het gedicht van Paul van Ostaijen.

Mark groet 's ochtends de dingen.

Dag ventje met de fiets op de vaas met de bloem ploem ploem

Dag stoel naast de tafel

dag brood op de tafel

dag visserke-vis met de pijp

en

dag visserke-vis met de pet

pet en pijp

van het visserke-vis

goeiedag

Daa-ag vis

dag lieve vis

dag klein visselijn mijn.

Bij mij haoldt het niet op met die visgroet. Elke man en vrouw, elk kind schrouwt in mien heufd en wul een naam kriegen.

Daoromme zing en fluit ik op straot, om ze buten te zetten en ze te benumen. Dan zegzing ik het gedicht van Paul van Ostaijen, met geliek der achter an het liedtie:

Twee schellevis-ogen, die keken Jan Ellerman an.

Jan Ellerman was visboer in Erica. Daor haalde ik op katholieke vrijdag viskrummels. Wij waren rooms, maor mien va en moe huulden niet van vis, of niet van die visboer, bijkaans niet van het roomse, dat weet ik niet. Vis kochten wij nooit. Wij hadden een zwien in de vriezer.

In elk heufd is ruimte veur een stuk of wat zwienen en mysteries. Niet veur veul. In een vriezer past ok maor ien zwien, en dan allent as ie het liek teveuren in verteerbaore stukken sniedt. Wie prebeert om een bult te bewaoren, maakt het lief ziek. Kopzeerte, dikkgheid, scheiterij, verstoppings, stottern.

-Van mien moe, die tussen Katoen en Heine woonde op het Oosterseveld, leerde ik dat stotteraors goed zingen kunt. Geert Heine zien huus stun in de fik. Een buurjongen wol het zeggen, maor kreeg het vuur in de woorden en strukelde der over. Hij zung: 'Geert Hain zien hoës stiet in de braand, hoezee, hoezee.' Het maakte klaor waor de braand was. Zölf zung mien moe: 'Linksom Katoen zien hoës, rechtsom Geert Hain zien hoës, krek, daor midden stiet Geert Mensen zien hoës.' Zo dat is zegd. De ien zeg Heine, de ander zeg Hain. Daor huuf ik gien gehaim van moaken im wunderschönen Monat Mai. Het vogeltie zingt mij in de kop.-

Om van het stottern of te kommen, bint der cursussen, aj van de zwaorte van het bestaon ofwult kun ie kuren volgen. Veur lu die niet eten wult en niet meer inslikken duurt, die het stemkurkie vunden hebt om alles tegen te haolden, bint der kurkentrekkers en aander meugelijkheden. Duutsers maakt het klamme zwiet lös in Kurorte. Paartie Drenten knupt de keel dichte.

Veur elk die hum de ogen niet uut wul steken bint der meugelijkheden om een uutweg te vinden. Nooit las ik over dyslexie, boulimia en anorexia in de Middelieuwen. Faalangst bestun bijkaans niet in de tied dat Keppler zien wetten maakte en de eerde, tegen gods wil in, om de zun dreien leut. Newton zag de appel naost de boom vallen. Neimoodse uutvindings, die kwaolen. Onder Spaanspraoters komp dyslexie niet veur, die Spanjolen haoldt niet van complexen. Aj complexen begriep gaot ze vanzölf over, of leer ie der met leven.

Ik wul der niet neerbugend over doen. Die te zwaor is, die over de woorden strukelt, de letters niet in de ofspreuken volgorde op pepier kreg, lu die an de diarree bint of verstoep bint, die kunt der merakel veul ongemak van hebben. Zeg mij niks.

Een mènens hef merakel veul van een zwien. Biologen en scheikundigen, die lesten nuum ik omdat ik der ien van bin, hebt uutvunden dat de chromosomen van een mènens en een zwien zowat geliek bint. Met een beetie anpassing kunt lever en hart van

een zwien in een mènens overzet worden. Mien va zul zeggen dat dat bij paartie lu al gebeurd is.

Tussendeur. Mien va komt in de slachterij van Lamme de Vries en vrag an de knecht achter de teunbaank om een zwienekop.

‘Huuft niet inpakt worden,’ zeg mien va.

‘Die hebt we niet meer,’ zeg de knecht.

‘Van wie is die dan,’ zeg mien va.

Hij wes naor de kop van Lamme de Vries.

De slachter hinkelt uut het oosten van de winkel naor veuren, maor is niet rap meer. De grap veurbij. Mien va stiet weer buten en hef de oorlog vanneis een stukkie buten zet.

Bint der zwienen met dyslexie en met faalangst, met zwaorlievigheid en anorexia? Ik geef gien antwoord. As zwienen gien plek genogt hebt, dan worden *het Knorrende Beesten* op een parkeerplek. Met een mènens is dat niet aans. Ze biet mekaar de steert of.

‘Geert Geert Zwienesteert,’ weur ik naoschrouwd deur kinder die aans waren. Ik vuulde mij gewoon. Ik weur aans deur dat geschrouw.

In de oorlog komp een Duutser bij Hoving, achter op Erica, en zeg tegen de boer: ‘Das Schwein ist tot.’

Hoving haalt de jeneverflesse uut de kast en drinkt met de Duutser de iene Schnapps nao de aander. As de flesse leeg is nemp de Duutser Hoving met hen de schuur. Daor lig een dooie motte. Hoving is op slag nuchter. Hij had dacht dat Hitler dood was. Hoving mus nog evies wachten veur het zwien, nao aander en eigen Volk, ok humzölf van kant maakte.

Aj zwiegen mut en wat te zeggen hebt, aj wat te vraogen hebt en niet praoten duurt, is der grootkaans dat aander lu joe in de steert biet, dat ie over de woorden en de zinnen stottert. Dan bint der mènensen die mènensen eet, die nuumt we kannibalen. Mien opa zee dat. Hij had der weet van. Geert Mensen. Zwienen eet aander zwienen, daor heb ze gien muite met, benaom niet as ze bij menare in een hok drokt wordt waor elk an de bak wul.

Laot elk zeggen wat e zeggen kan. Ie heurt mij der niet over.

Over rituelen

Elke aovend bid ik nao het warm eten, ik kook zölf, het onze vader. Veur wie het niet kent, dat giet zo:

*Onze vader die in de hemel zijt
Uw naam worde geheiligd
Uw rijk kome
Uw wil geschiede op aarde zoals in de hemel*

*Geef ons heden ons dagelijks brood
En vergeef ons onze schuld
Zoals wij ook anderen hun schuld vergeven
Amen*

Miestentieds bid ik het een maol of drie, smaangs vief maol. Ik geleuf niet in god, en as ik al wel in een god geleuf, dan is het de god in het diepst van mien gedachten. De god van de dichter. De god van de kurk op de fles –de kurk dicht wel, maor riemt niet.- Ik bin mien eigen god. Gieniend die daor last van hef, ik heb der genot van. Elk kan doen en laoten wat e wul, ok in het geleuf. As de R in de maond was, dan lagen we nao het warm eten met de kneien op de kokosmat en weur der rozenkraans beden. Ik las de kraant, ik zörgde der wel veur naost de kraanten te bidden. Later in het jaor weur dat lastiger, het was te vroeg duuster en het locht bleef uut, tot het bidden over was. Bidden heurde in het duuster, bidden was tegen benauwdigheid.

Mien va sleug de leste regel altied over. Hij vergaf zien zwaogers het gesodemierter rond de erfenis niet. De va van Annie M. G. Schmidt, die dominee was in Zeeland, die sleug dat ok altied over. Mien va was in goed gezelschap.

Ik bid disse regel wel. Niet dat ik zo vergevingsgezind bin, dat bin ik niet. Stille wrok en verdoemenis blef mij lange tied in de huid hangen, ik raak het niet makkelijk kwiet.

Het gebed is mien ritueel. Ik bin der met begund om alle dingen die ik in de muut kom het eigen recht van bestaon te geven. As ik eet, dan eet ik, dan doe ik gien aander dingen. Ik lees gien kraant, ik luuster niet naor muziek –radio heur ik zowat nooit, tillevisie heb ik niet- , ik laot mij niet ofleiden deur de ofwas, ik neem de tillefoon niet op. Ik eet en ik neem de tied om het eten zakken te laoten. Een gebed komp daor goed bij van pas. Mien va vuul bij het rozenkraans bidden geregeld in slaop. Dat heurde bij dat ritueel. Het ritme van zinnen, de trillings van de mantra. De roomse karke was daor goed in, in verdovings deur eindeloze herhalings.

Kort veur ik hen de Harmonie gao, naor een concert, stofzoeg ik de kamer, gao ik plassen. Dat doe ik ok veur ik an de reize gao. Het is nargens veur neudig. Het is schone bij mij in huus en ik was net nog hen de wc west. In de schouwburg stel ik het uut, maor gao ik toch eerst hen de wc. Dat bint gien rituelen, dat bint tics.

Onderweg, as ik vervelende zaken in de muut kom, löslopende honden, kwaojongs met een draank in het lief en een bult lawaai, dan striek ik mezölf over de buuk. Dat gebaor maakt een glimlach bij mij lös. Ik word geliek rustiger van die streling. Bewerings die ik doe ondersteun ik geern met een haand in de rugge, net boven de plek waar de naam van de rugge veraandert. –Zo preuten we over kont, de naam veur dat lichaamsdiel was al vies.-

In de loop van de jaoren heb ik een hiele rieg gedichten uut het heufd leerd, ze komt mij overal van pas. Benaom as der veul drokte is. Ik declameer ze in mezölf en vergeet de butenwereld. Op rustige plekken, langs het strand of in de bos, tilt de gedichten me wieder omhoog. Dat is een lekker gevuul, zo te zweven en te weten dat de grond dichte bij is. Met die rituelen heb ik de dichters op ofroep. Ik gebruik ze as ik ze van neud heb. Dat giet smaangs zowied dat ik veur het vrijen, eerst een gedicht declameren wul. Niet alle vrouwlu kunt daor op wachten. Gedult ist eine schöne Sache.

Een ritueel hef wat van een bezwering. Kwaad of arger mut der deur an de kaant zet worden, of het mut ofgleden naor een zwart gat tegengaon.

Nao een drokke dag, en drok is de gruiende wanorde in mien heufd deur de indrukken die ik opdaon heb in de omgaang met aander lu, meer as deur de inhold van het vak waor ik les in geef, nao een drokke dag spuul ik mij of onder de douche. Die wassing is niet om het vel schoon te kriegen, of om het zwiet kwiet te raken. Ik bevrijd mij van de locht van de aander om mezölf weerom te vinden. Smaangs spuul ik me drie of vier maol op een dag of. Zunder ziepe te gebruiken, daor zul het vel maor dun van worden. Die tic heb ik der bij. Het blef een spel met die ziepe die der niet is.

Ik vuul dat wassen niet as een tic, het is gien ofwieking. Een tic giet zunder daj der weet van hebt en miestentieds is de functie van een tic niet dudelijk. Een ritueel is gruid en hef een basis in het verstaand. De grèens tussen ritueel en tic is niet altied dudelijk. Beidend hebt ze vake een helende en bescharmende warking. Ik haold van zaken waor ik over naodacht heb. Daor bin ik baos over en baos weden over mezölf levert een bult rust en genot.

Wassen an de butenkaant is niet altied genogt. Ik vuul in mien lief dat der brui in zit, ik vuul mien heufd gedurig zwaorder worden. Wassen en spulen helpt niet meer. Dan schrief ik een verhaol of een verzuuk. Dat huuft niet altied in het Drèents. Ik heb veul taol in huus. Hiel veul wetenschappelijke en half-wetenschappelijke artikels, instructies veur studenten, boekbesprekings en aander schrieverij bint veur mij uutlaotkleppen. Miestentieds hebt ze meer laogen. De iene leesder hef genogt an de feiten, een aander zal het gevuul der bij treffen. Woorden en zinnen bint metaforen veur mien zielenleven, ok as het over atomen en moleculen giet of over weer en klimaat. Ik gebruik wetenschap as gerak om vörm te geven an wat mij gaangs haoldt. Een jaor of wat leden vertaalde en bewarkte ik *Weer en Klimaat* van Paul J. Crutzen en

zien compagnon Thomas E. Graedel. Ik vertaalde de gedachten en de kennis van die onderzoekers. Ik nam de meugelijkheid om mezölf der in te zetten, niet allent op de foto, maor meer nog in de filosofische dielen. Wie wul weten wat mij in die tied gaangs huuld, en bij toeren nog, die kan dat boek uut de kast pakken. Ik heb het der in achterlaoten. Wie lezen kan, die les het. Crutzen kreeg de Nobelpries veur scheikunde.

De schrieverij en ok de varverij is een veurzichtige manier om mezölf dudelijk te maken waor mien lief en mien ziel naor toe wult. Vaker as iens doe ik wat ik een maond of wat eerder in een verhaol schreven heb. Het liekt dan asof ik helderziend bin. Dat is niet zo. Ik vuul veurzichtig wat mien lief mij zeggen wul. De woorden laot mij de bosschop lezen. Ik huuf de zinnen niet te bedèenken, ze komt as ik de computer anzet. Het mut, en ik geef mij geern an dat ritueel.

Miestentieds is de schrieverij en varverij een tieken dat veraandering van locht der an te kommen zit. Ik haold niet van veraandern, maor der is gien aander meuglijkheid om in leven te blieden, en leven, dat wul ik. Ik heb maor ien meuglijkheid om op eerde rond te kieken en mien dingen te doen.

Veur ik bestun, was der niks waor ik wat met van doen had en nao mij gaot aander lu wieder. Ik grui in plaanten en dieren naor een neie dood, as mien as op het grös achter het crematorium of in zee uutstreid wordt. Het zolt, het water, het koolstofdioxide (CO₂), de ammoniak (NH₃) die in mien lief tiedelijk plek hef, kreg vanzölf een aander tiedelijke plek. Mien ziel en zaligheid komt in kuunsten terechte. Net zolang tot het papier, de inkt en de varf een neie bestemming hebt.

Hoe het bestaon der uutzöt, kan gieniend zeggen; bijkaans is wat wij now kent wel de dood en wat veur en nao oens was het leven. De vraog naor het waarom is belangriek, niet om het antwoord, maor om de scharpte die het an het leven gef.

Over argernissen

Het schiere van argernissen is dat een aander der gien last van hebben huuft. Ie bint zölf het slachtoffer van dat gevuul. Al het aander is der een gevolg van. Het sjacherijn, de kopzeerte, de kwaoiigheid, de wanorde in de kop. Oplossings veur het ongerief bint niet makkelijk te vinden, vake blef de irritaotie steken in gebrek an moed. Stappen nemen is niet altied makkelijk. Een kind dat fietsen leert, haoldt het stuur wel vaste, maor kek in het begun nog teveul naor de grond. Dat mut aans, daor is tied veur neudig. Ik woon as ik dit schrieve in het midden van Leeuwarden.

-Ik zet der bij: 'as ik dit schrieve', want ik dèenke dat ik hier niet tot mien pensioen wonen blieve. Veraandering is mien traditie.

An de overkaant van de straot lig de Prinsentùn, zo zegt de Friezen dat as ze nog Frysk proat. In het veurjaor, as de bomen nog niet hielendal in het blad zit, kan ik vanuut de studeerkaomer de masten van de zeilboten veurbijgaon zien. De Ee, die in Drenthe de Aa heet, is nog gien honderd meter van mien veurdeur. Het is een rieksdaalders plekkie. Leeuwarden hef stad en dörp op straot, tegelieks.

An weerskaanten van de ingang hen de Prinsentùn staot kunstwarken. Rechts vier romaanse bogen an mekaar, uut iezewark, daor gruit klimplanten over. Hoogzummer ligt der smaangs ien op te slaopen. An de linkerkaant eenzölfde vörm, maor dan van beton. In het wit. Miestal is die half naor achter beugen poort wit. Ienmaol heb ik zien dat de gemeente het kunstwark varfd hef. Die bogen in het wit lokt kwaojongen en wichter an. Het wit is te maagdelijk, het is een uutneudiging om tot bevlekking over te gaon. Dat doet ze dan ok. Kinder weet nog niet hoe ze teder vörm geven kunt an wat nog onbekend terrein is. Ze hebt nog gien stuur over alle gevuul. Geregeld stiet *Fuck You* op het kaolde en harde beton. In alle kleuren, in metallic, in waskriet. Dan weer kom ik *Bilgaard is alive* tegen. Het woord stiet mij an. Bilgaard is een butenwiek van de Friese heufdstad, waar

de gemeente een herstelprogramma op lös laoten hef om de leefbaorheid te herstellen. Ik lees Bilgaard op zien Noors. In Noorwegen zegt ze *bil* tegen auto, ze gebruikt het leste deel van automobiel. Gaard is een *gård*, een tuin. Bilgaard is een tuin veur jezölf, een speultùn, joen eigen bil, een garde veur de billen, billenkoek, joen eigen tuin. De woorden op straot, gevels, borden, winkels, ze bint een speultuin veur mij. Alle dagen in een dreimeuln en op een cake walk is smaangs teveul. Ik fietse geern in de natuur, dan heb ik allent woorden in het heufd. Elk kan overal speulen.

Ik tongzoen de taol.

De kinderwoorden op butenkuunst staot mij an. De puberaole zölfbevelekking op eigendom van een aander stiet mij tegen. Ik haold niet van motterij, niet van verkrachting. Ik vuulde geregeld argernis en der kwamen kwaoie gedachten in mij boven. Wat ik met die varvers –Hitler is ok as schilder begunt- doen zul, as ik ze te pakken kriegen zul...

Ik had een probleem, of beter: ik had een vraog an mezölf.

Om een antwoord te vinden heb ik bij de Hema een bus latex kocht, crème. Ik wol gien hoge pries veur dat antwoord betaolen, liekt het. Ik gaf vörm an mien argernis deur stiekem het schilderwark van de anonimi over te varven. De eerste maol met kaold zwiet op de rugge. Ik gung tegen de wet in. De APV (Algemien Plaotselijke Verordening) verböd het an elkenien, op schilders nao, met een varfbus en een varfkwast op de openbaore weg te lopen. Zo wied is Kafka deurdrungen. Ik kan mij der niet lös van maken. Bijkaans wul ik dat ok niet.

Op zundagmörge veur de ochtendmis, leek mij een goeie tied.

Ik tröf het. Intied dat ik de dreugneukerij op het kuunstwark votvarfde, kwam der een patrouillewagen met twee agenten over toe. Ik had het weten kund. Elke zundag, zölfde tied. Ik had ze een veeg geven kund, op de rugge. Ze zeden niks, ok de motor-agent die drie diepe zuchten laoter laangs kwam, keek, zag, zweeg en reed wieder. De Hermandad ontbrek het bij toeren an

moed, an benul, an belangstelling. Ze bint net as ik.
 Dat gef een burger moed. Dat gaf mij moed. Veur het gezag
 huufde ik niet benauwd te weden. Ik had een scholderkloppie
 verwacht. De agenten zagen bijkaans een grote kerel met een
 varfbus, ien die zunder anmoedigings het speur uutzetten kan.
 Met de schildersjongen in mezölf had ik al lange dialogen voerd.
 Zunder dat ze der bij waren vanzölf.
 De tied zörgde der veur, met het dèenkward, dat ik mien argernis
 langzaam de baos weur.
 'Een kinderdreum,' zee ik tegen een collega die een aander maol
 laangs reed toen ik in overtreding van de APV was. Ze lachte. Ik
 lachte om mezölf en varfde wieder an de weg.
 Geern was ik zölf met spuitbusse in de weer west en was ik
 uutstegen boven vuurtie braanden in de wiekswal. Ik was een
 benauwd kereltie toen ik nog een kereltie was.
 De Prinsentùn wordt benaom bruukt deur eigenaors van honden,
 die niet mien liefde hebt, om verbruukt hondenvoer achter te
 laoten. Daor is gien APV op van toepassing.
 Een stevige vrouw van boven de vieftig, die ik wieder niet meer
 veur de giest haolen kan, drok as ik was met de varfbusse en de
 kwaste, hef een Duutse of Mechelse herder an een kört touw. Ze
 priest mij dat ik de motterij votvarf. Ik heur mezölf het motward
 van de kwaojongen relativeren. 'Het is een spel, het heurt der bij.
 Groot worden hef een pries, die mut de jeugd smaangs zölf
 betalen, smaangs bint de groten an de beurt.'
 Een verlopen man komp uut de Prinsentùn en döt wat ik niet
 duur. Hij stek de haand uut naor de herder. De hond trekt het
 touw strak, gromt en blaft. Honden haoldt niet van ofwiekingen, ze
 blaft tegen elke invalide, tegen elke zwarte die ze ziet.
 'Hij döt niks,' zeg de vrouw.
 Die woorden kan ik dreumen. As ik zee dat ik benauwd was veur
 een hond, dan gung het verhaol altied wieder over de hond, niet
 over mien benauwdigheid.
 Ik vertrouw heur niks.

De zwarver löp wieder en schopt lege bierblikkies van het grös de straotgeut in. Die man vuult liefde veur de tòn. Hij hef gien woorden, gef vörm an wat e vuult deur tegen lege blikkies te schoppen.

De vrouw trekt an het touw.

‘So mein Schatz sollen wir nach dem Herrchen?’ zingt ze.

Ze gaot op huus an. Ze groet niet.

In vief minuten met de witkwast in de weer krieg ik antwoord op een hiele riege vraogen. Mien argernis over de varverij is vot.

Mien onmacht is vot. Ik deud wat ik doen kun, en dat was genogt. Wat buten mien bereik lig, daor blief ik of. As ik doe wat ik kan, heb ik het al drok zat.

Mien argernis was niet de varverij van de kinder. Mien argernis was mien angst om te zeggen wat ik zeggen wol, te doen wat ik doen kun.

Mien argernis was kwaoiigheid over mien eigen lafheid en over mien onvermogen aander doen te laoten wat ik zölf niet kun.

Smaangs duurt het een tied veur ik dat in de gaten krieg. Ik heb tied neudig om een vörm te vinden veur mien onvrede. Wat ik doe, wat ik zeg, wat ik naolaot en waor ik vot bij blief, hef niet veul, bijkaans niks, met een aander van doen. Mien gedrag vertelt mij enkelt hoe ik zölf in mekaar zit. Dat wul ik niet altied weten. Ok dat is onmacht en benauwdigheid bijkaans, veur de herder in mij. Smaangs heb ik een tiet van neud om mij gerust te stellen.

Over vastigheid en veraanderings

Weinig dingen vind ik zo lastig as veraandern. Ik haold van vastigheid en haoldvast. De zintugen laot mij elk moment, as ik niet in slaop bin, weten dat der een wereld om mij hen is. De indrukken bint me smaangs teveul. Met een zeef haold ik een diel buten. Bij toeren liekt het of ik gien controle heb over de grootte van de gaten in de zeef. Ik haal dan hulptroepen teveurschien om de gaten in mien kop kleiner te maken. Alles weten maakt mij niet gelukkiger. Zeg mij niks meer as ik der niet om vraog.

Hij wist bijna alles, meer wilde hij daarom niet weten. Hij wilde de naam van de plaats waar hij terechtgekomen was niet weten, hij zei tegen hen: Zeg me niet de naam van jullie dorp of stad of wat het volgens jullie voor een plek is, bouw alleen een kapel voor me en laat me verder met rust.
Torgny Lindgren in *Het licht*.

Mien va was keurmeester bij de N.A.K. De Nederlandse Algemene Keuringsdienst. Hij controleerde boeren die poot-eerpel verbouwden. Allent erkend pootgoed mag de grond in. As de plaanten boven de eerde steekt mut ze gezond weden. Teveul zieken levert degradaotie en ofkeuring op. Een boer vuult dat in het lief en in de portemonnee. Nao het rooien wordt eerpel sorteerd op grootte. Dat giet met zeven op een schudmachine. De vierkante gaten in de reusters hebt vaste maoten. In het bovenste reuster, waor de eerpel op stort weuren, zaten de grootste gaten, onderin het reuster waor de krieleerpel deur vulen de kleinste. Tussen de reusters kunnen de eerpel van de selecteerde maot oftapt worden. In de buuts van het colbert had mien va vierkanties van aluminium met vierkant een gat der in. De gaten in het aluminium waren gelieke groot as de gaten in de reusters. Zo kun e de maot van de machine controleren. De maoten bint in millimeters. 25/28, 28/35, 35/45, 45/50, 50/55, 55/60 as ik het uut het heufd nog weet. De vierkanties waren op

de midden van ien ziede an mekaar vastmaakt met een pennegie, daor dreien ze om. De goeie maot kun ie tussen de aander votdreien. Eerpel kleiner dan 25 millimeters in het vierkaant waren veur de zwienen, de tieden bint veraanderd, now bint ze pommes parisiennes veur dagschotel-eters. Dan kwamen eerpel dikker as 25 millimeter, maor kleiner as 28 millimeter, en zo wieder. De maot 28/35 waren de duursten. Daor gungen der meer van in een zak van vieftig kilo as van de dikkere eerpel. Hoe meer eerpel, hoe minder zakken neudig veur een bunder. Die tussenmaot had genogt kiemen veur een stevige eerpelplaant. Mien va nuumde het blokkie met vierkante gaten; *de Maot*.

De Maot van mien va gaf vastigheid. Het was zien Maot. Der was gien onwissigheid meer over de zak en het label die bij de eerpel heurden. Die dingen waren regeld.

Der bint een bult dingen veur mij regeld. Ik laot dat graag gebeuren. Mien salaris komt op de giro, de postbaank zörgt veur de ofrekenings. De controle over de betaling van huur, gas, locht en water heb ik an aander overlaoten. Veur de wissigheid haold ik mij bij ien merk koffie, eet ik alle dagen kalkoenvleis met riest, stofzoeg ik ienmaol in de week en zörg ik der veur dat het huus ienmaol in de twee week an kaant is. Die regelmaot haalt een bult zörge vot. Ik huuf daor niet meer bij naodèenken, het bint gewoontes worden. En juust dat het gewoontes bint, dat stiet mij tegen.

Mien lief kent de regelmaot van mien leven. Nao de koffie in de morgen weet de darms dat ze an de beurt bint. Ik bin mien eigen hond. As de baos giet staon, wet het biest dat e hen buten giet. As de bel giet, dan blaft e.

Word ik vraogd veur een boekbespreking, dan zeg ik ja. Nee, zeg ik niet. Nee heur ie mij niet zeggen, tot mij de drang en de drift achter de regelmaot dudelijk wordt. Driefveren hebt vake complexe achtergronden. Met elk die me onderweegs in de trein of bus, op straot een vraog stelt en om een praotie verlegen zit, gao ik in gesprek. Gung ik met in gesprek tot mij dudelijk weur,

dat het niet mien verlaangst om een praotie was, maor dat van een aander. Bij toeren, en smaangs meer as ik wul, heb ik meer as genogt an de eigen gedachten. Die aander huuft daor niet bij. Ik zeg now *Nee*, of kiek een aander kaant hen. Ik lees een boek, of praot Fraans as ien wat zeg.

Over mien scholder kiekt mien opvoeders met. Ik laot ze kieken, lach tegen heur zoere gezichten en zie hoe ze vot gaot now ze de macht over mij kwietraakt. Bij toeren bin ik on-sociaal. Dat vind ik een compliment weerd. Ik geef mezölf gedurig complimenten. Smaangs as het mij ontkomp en het verhaol van de aander halverwege is en ik de echtscheiding, het kinderleed, de mislukking, de incest, de oorlog, de miskenning, de zölfslachterij nog tegood hebbe, vraag ik: ‘Waorveur vertel ie mij dit allemaol?’

Wat ie kwiet wult, kuj in de vuilnisbak gooien, ophaolen laoten deur de gemiente, an iene metgeven die der verlet van hef. Sund ik mij die vraag stel: heb ik der verlet van dit te heuren, dit te zeggen? is der een bult veraanderd. Van veul heb ik gien verlet meer. Met een beetie bin ik tevreden. Ik hanteer mien maot. Aal krapper is die ofsteld.

Ik wul overal over praoten, naor elk luustern. Het mut argens over gaon. Der mut een doel weden, der mut een vervolg weden, een aander pad zuuk ik, een aander pad as enkelt mekaar an de praot haolden, een aander pad as enkelt wenteln in de koesterende warmte van andacht.

Wie hunger hef naor liefde mut wat mij angiet humzölf of heurzölf een koppel vraogen stellen. Wie dat niet allent kan, die kan der ien veur zuken om dat te doen. Ik heb dat daon, ik kun het pad niet allent vinden en las Michel de Montaigne, James Joyce, Tranströmer, Heaney, Eybers, Lindgren, Annie M. G. Schmidt en de sprookies van Roodkapje en de wolf, van Sneeuw-witje en Klein Duimpje. Bijkaans heb ie, net as ik aander, der bij van neud om leven te leren.

De vertrouwdigheid vind ik weerom in de dingen die ik doe, meer as in wat mij deur het heufd giet. Ik kocht neie vloerbedekking en

een week laoter kreeg ik deur dat ik zowat dezölfde kleur kocht had as op schoel in een leslokaal op de vloer lig. Het vrömde en neie kan ik maor met maote binnenlaoten. Verhuizen doe ik geregeld, dan zet ik in huus de baank en de stoel op mekaars plek. De schilderijen komt an de muur tegenover. Het vloerkleed drei ik 180 graoden. Het huus zöt der geliek aans uut. Om het of te maken gao ik hen de kapper. Alles is nei tot het vertrouwd is, dan begun ik vanneis met de veraandering. Ik ken mien tempo en ik loop niet harder as ik kan.

Hoe laat is het?

Kwart over de sluus,

Aj hard loopt bi'j rap in huus.

Mien va kende gien vrije tied. Die was nog niet uutvunden. Ok nao het wark was e met eerpel gaangs. Hij veredelde poters en prebeerde een nei ras te vinden. Uut duzenden plaanties selecteerde hij de besten. Resistent tegen *phytophthora infestans*, - fosfor schreef e ok as phosphor- tegen bladrol, tegen zwartpoot, tegen aander ziektes en dan zöch e ien met meer zetmeel.

Zetmeel dat bepaold weur deur knollen onder water te wegen.

Ien ras kwam in de buurt. Het neie ras zul *Stabiel* heten, de naam mus volgens Kafka van de Keuringsdienst begonnen met de veurletter van de teler. Stout. Stabiel. Mien va hef het niet redt.

De genetische manipulatie met planten hef hum inhaald.

Zien worsteling met het bestaon en de richting die e an het leven geven wol, zie ik weerom in zien liefhebberijen en zien wark. Der waren een stuk of wat belevings waor e gien baos over weur. Ik was der ien van.

De *Stabiel* is der niet kommen, dat bleek een dreum te weden. Het was een dreum, maor het was een doel. Het onderwatergewicht, de selectie, de ziekteresistentie, het ende veur het doel bereikt was. Die eerpel bint metaforen veur mèensen. De eerpel zit miestentieds onder de stam. Het loof zöt der wat mij angiet wat

aans uut, maor in de grond liekt alle mènesen op mekaar.
Het bint gemienplaotsen. Het is wiesheid van wc-tegelties en
scheurkalenders. Ik heb het zölf mutten ontdekken, zo as elk het
veur humzölf of veur heurzölf ontdekken kan. Het huuft niet, aj
het niet wult. Het levent zit ienvoldig in mekaar, het is merakel
lastig om daorachter te kommen. Der bint lu die zunder zeef
begunt en alles metneemt wat ze in de muut komp. Ze zakt onder
het gewicht in mekaar, eindigt onder waoter en kriegt kwaolen
om te leren hoe ze de juuste maot hanteren kunt. Doen wat bij je
past en de rest laoten veur wat het is. Daor kuj de haanden vol
met hebben.
Niet elk hef een maot in de buuts.

Over onder wiezer en boven wiezer

Van de Fraanse les op de middelbaore schoel, de katholieke hbs in Emmen, waor de kantine nog een tiedtie J.F. Kennedyzaol heette veur bekend weur dat die man hum as een playboy gedreug, heb ik merakel veul wille had. Juffrouw Vringer, veurnamen kenden we niet, begunde met *Le fermier fume la pipe. Il est devant la ferme*. Wiederop kwam *sous bon*, dat had ik zölf bedacht. Dat was *ondergoed*. Uut de boekies kwam *n'escalier pas dans l'espérance, car elle est semaine*.

Dat was: *trap niet in de hoop want zij is wieke*. Zo was het ok. Jaoren laoter kwam ik juffrouw Vringer in de muut op een reünie. Ze had de mond vol gold. Dat weet ik nog. Ik weur niet neugd deur die glaans. Ik bleef bij heur vot.

Sous bon, de laoding die die twee woordties veur mij hadden! Het begun van erotiek en pornografie. Zo hef elk zien eigen beleving van de dingen.

De kennis van het Fraans kwam me goed van pas in Kameroun. In mien studententied bin ik daor twee maond west. Ik warkte met in een dörp *dans la brousse*, het oerwoud. Kwaojong in de tropen. Gruun as het grös.

Lydiënne had een kind, Aurore. Schiere naam veur een wichtie. Zunsopkomst betiekt het, gold, de eerste twee letters staot ok in het *Periodiek Systeem der Elementen*, dat Duuts in het scheikunde-lokaol hung. Juffrouw Vringer had de zunsopkomst, of was het zunsondergang, veur in de mond.

Lydiënne lachte mij met een warme mond integen. Ze had een kind, maor gien man en ok gien gold in de mond. Dat waren in heur laand regels zunder uutzundering, toch waren ze rooms, bekeerde negerkinderties. Wat een mooi kind en wat een innemende zwarte madonna. Haut bon.

Overdag waren we gaangs met zaand uut een riviertie scheppen en legden we funderings veur slaopzaolen en aander onderkommens. Der stiet in elk geval ien negerhut met rechte

hoeken. Het huus hef kennismaakt met de wet van Pythagoras. In het zaand rekende ik de hypothenusa uut. Alles wat krom was, dat maakte ik recht.

In de aovend, het was elke aovend betied duuster, kwam Lydiënne an de deur van mien slaopvertrek. Ze wol nog evies praoten. Ze kun niet slaopen van de hitte van de tropennacht. 'J'ai froid,' zee ze.

Ze wol recht maken wat krom was, zee ze.

Zowat dertig graoden en dan kaold?

Alles was Fraans veur mij.

'Oens Gait döt zukke dingen niet,' dat was mien moe.

Ze had geliek.

Laoter in de week kwam een aander vrouw, die heurd had dat der een blanke man in de buurt was. Zulverpapier.

Ik gung met heur op de foto. Die 'trouwfoto' hef jaoren bij mien va en moe op de tillevisie staon. Ze had het ok kaold, net as ik.

Lydiënne stuurde een jaor laoter een brief dat Aurore dood was.

Wat mus ik zeggen? Ik zweeg en schreef niet weerom.

Op de huusholdschoele in Emmen waar ik jaoren later les gaf in scheikunde, biologie en natuurkunde, leut ik op een leste schoeldag de dia's zien van het warkkamp in Kameroun. De wichter in de klas waren niet veul wend. Ze hadden tillevisie, maor der waren twee uut de hiele klas die in Amsterdam west waren, de aander waren niet wieder kommen as Mariëenberg, as Elp, as Diphooen, as Grolloo, as Lievern. De dia met de 'trouwfoto' verschient op het scharm.

'Heb ie heur neukt?'

Het bleef nog lang duuster in de schoel.

Ik kreeg het hiet en kaold. Die wichter kenden gien Fraans, maor Fraans kende heur wel. Fraans kwam tegen het ende van de middag in een Buick veurrieden. Dat was een aander kwaojong. Een kwaojong van Zwartemeer die zukke dingen wel deud. Met een diploma van de Alma Mater in de buuts gung ik twee jaor naor Zambia en leerde kinder geheimen van natuur-

wetenschappen. Laat in de nommedag, as mien tied der op zat, kregen ze les van de *lab assistant*, van zwarte Jones die in witte laboratoriumjasse zien laandgeneuten vertelde dat het hieter weur as ie dichtter bij de zonne kwamen. Ik leut dat maor zo. Ik leerde aander misvattingen. Ik weur onder wiezer. Daor heb ik nog wel iens over, bij gelegenheid.

Vakkennis is mooi, dat is hiel schier. Vakkennis komp op een plek in het heufd as het lief een beetie op orde is. Een koppel lieven bint niet op orde. Jongens en wichter hebt aander vraogen as naor de temperatuur van de locht op grote heugte. De ofkorting van brons (= niet Br), van gold (Au), van welk element dan ok, haoldt heur niet gaangs. De kennis wordt wel heurd en naoverteld op een toets, maor het wordt niet eigen, nog niet. Een kapstok om de feiten en menings an op te hangen is der niet. Nog niet.

Ien van de jongens, de twintig veurbij, schref een boekbespreking veur een vakblad. Ik kiek het nao veur het op de post giet. Hij begunt zien verhaol met: Ik ben nog nooit in Amsterdam geweest, maar het schijnt dat ze...

Het leven is ien herhaoling van gebeurtenissen. In de klerenkast heb ik een hiele riege lege kleeerhangers, knaapies.

Ik schrief reactievergeliekings op het bord, speul met de woorden die mij op de tong komt.

Gewoonte, schrief ik tussen twee vergeliekings, *is een verraodelijke en geweldadige schoeljuffrouw*. Ik lees in *Essays* van Montaigne. Die zin is mij bijbleven en vrag om ruimte en weerwoord. Die zin wul ik uut het heufd om hum der veur altied in te haolden. Ik zuuk een klerenkast tussen mien oren waor ik de weerde van die zin opbargen kan. De studenten bint mien klaankbord en spiegel. Ik speul met de taol en laot woorden over de tong gaon. Het genot is van mij. De studenten bint het niet met mij iens. Ze hebt goeie gewoontes. Dat is mooi, der is weerwoord, der is een begun van een ontdekking.

Nao de les blijft der een paar nao. Ien van de jongens hef een vrag; niet over de scheikunde. Hij wul weten wat die zin over

gewoontes betiekt. We hebt het der over. Ik word boven wiezer. Het genot neem ik met hen huus, dat is van mij en raak ik niet weer kwiet. Knaapies komt in de kleren.

Wat kinder van neud hebt is leraoren (v/m) die verstaand hebt van het vak en vertellen kunt van gold (Au) en zulver (Ag), van ondergoed (sous bon) met alles der op en der in, van gruuu locht ($\lambda=520$ nm) en geel ($\lambda=560$ nm) grös, van aander gewoonten, van vrömde vertrouwdheden. Variaotie in veurbielden over kaolde en warmte, elk mag dat zeggen met tics en rituelen, met het eigen gedrag uutvergroot.

Niks is vrömd bij mèensen die in de klas staot. Bij aander ok niet. De ien hef de mond vol golden taanden, de aander een leeg heufd. Bij ien is de zun zowat ondergaon, de aander aorzelt met de opkomst. Bij de ien kuj terecht veur vraogen, bij de aander niet, die hef weer aander kwaliteiten. Elk mag een beetie gek weden om niet dwaos te worden.

Een student die ongeregeld in de lessen komp, zeg dat ik goed lesgeef. Dat is schier te heuren. Ik heur het, bedaank veur het compliment en leg het naost mij neer. Ik zuuk die roem niet. Ik doe as ik het doe en dat is mij genogt. Ik heur in de reacties meer over de aander die het zeg, dan over mezölf. Complimenten en verwieten zegt mij dat de aander naodèenkt en met vraogen in de weer is, dat de zintugen warkt en een vertaoling veur indrukken zuukt. De vörm gruit vanzölf, daor huuf ik niet veul an te doen, niet aans as te doen wat bij mij heurt.

Ik praot over kleeerhangers en kapstokken. Ik zeg dat ik een week in de bak zeten heb omdat ik in een hotel in London een *dress boy* in mekaar slagen heb. Ze geleuft mij niet. Kiekt verbaosd. Ze kent me niet as geweldadige en verraodelijke schoelmeester.

Een goeie leraor (v/m) is net een journalist die een vraoggesprek angiet om een portret te schrieven. Een wateroppervlak dat locht weerkaotst. De hoek van inval is de hoek van terugkaotsing. As het water glad is, kan de aander hum/heur beter zien. Is de

onderwiezer teveul in bereuring, dan kreg de leerling een troebel beeld van de leraor en van humzölf. Het locht brek naor de binnenkaant en vindt gien oog dat het zien kan. Hoe rustiger het binnenwaoter, hoe helderder het petret. Daor giet het om, wat mij angiet, een helder en oprecht beeld van de binnenkaant.

Ik ben bang voor die grote woorden, zei Stephen, die ons zo ongelukkig maken.

Ulysses.

Smaangs dèenk ik dat het bield zowat compleet is. Ik heb een ritueel om me van dat complete geleuf of te haolden. In de slaopkamer hangt een vogelhokkie. Het was een onderdiel van het kerstpakket van schoel. Ik haold wel van die symboliek, een warkgever die zien lat daj goed veur de vogels zorgen mut. Ik heb ze kleur geven met eulievarf. De vogels zit in de eulie. De jonkies zit niet in het hokkie, maor an de butenkaant, daor is meer te zien en te beleven. As het mut is het vlieggat dichtebij. In het hokkie heb ik een muziekdeusie maakt. Elke morgen drei ik an de zwengel. Dan heur ik in lochte tingeltangelklaanken:

*Frère Jacques, frère Jacques
Dormez Vous? dormez Vous?
Sonnez les matines, sonnez les matines
Bim bam bom, bim bam bom.*

Bij *Vous* heur ik de heufdletters van Oenzelieveheer die bijkaans nog in slaop is.

Bij toeren slaop ik nog. Ik bin dan uren achter mekaar met de binnenwereld gaangs. Het is gien dreumerij. Mien binnenwereld is net zo echt as de butenwereld. Der hangt nog veul naakte knaapies bij mij in de klerenkast. Gedurig laot ik de klokken luden. Dat is mien spel.

Ik zuuk de klepel.

Inhold

Over kennismaking ***	7
Over gaten in sokken ***	11
Over draank en wat het oplost	15
Over brieven schreven	21
Over op straot zingen ***	26
Over de domste boer ***	30
Over cynisme ***	33
Over padvinderij en verkenners	37
Over aander lu inslikken en uutspeien	42
Over verkering	46
Over verslaving en aander ongemakken	50
Over zwiegen	55
Over rituelen	59
Over argernissen	63
Over vastigheid en veraanderings ***	67
Over onder wiezer en boven wiezer ***	72

***** op de Dieverdaotie veur Drenthe Film (bij schriever)**

*Een enkel essay stun in **Roet** en in **An de Reize** (2004)
(Stichting Het Drentse Boek, Zuudwolde)*